

1926

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar.

Izdalo in založilo „Muzejsko društvo za Kranjsko“.

Letnik XIV.

LJUBLJANA.

Natisnila J. Blasnikova tiskarna

1904.

KAZALO.

Razprave.

	Stran
Doneski k zgodovini Bleda in okolice. <i>Franc Pokorn</i>	1, 110, 145
Kompetenti za mesto novomeškega prošta l. 1789. in 1790. <i>Dr. Fran Ilešič</i>	8
Prazgodovinska najdišča na Kranjskem. <i>Jernej Pečnik</i>	27, 125, 185
Frančišek Mihael Paglovec. <i>Viktor Steska</i>	46, 69
Slovenski akti iz mestnega arhiva ljubljanskega. (Francoska doba). <i>A. Askerc</i>	92, 169
Znamenite osebe na poti skozi Ljubljano leta 1775. in 1776. <i>Dr. Fran Ilešič</i>	196

Mali zapiski.

Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. 1903. <i>V. Steska</i>	68
Quaglieve freske v stolnici in semeniški knjižnici v Ljubljani. <i>V. Steska</i>	143
Prazgodovinska izkopavanja pri Boštanju. <i>Ž. Pečnik</i>	144
Prispevek bibliografiji Paglovčevih spisov. <i>I. Vrhovnik</i>	199
Slovenska knjiga iz l. 1735. <i>V. Steska</i>	201
Posestva ljubljanskega jezuitskega kolegija v 17. veku	202

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XIV.

1904.

Sešitek 1. in 2.

Doneski k zgodovini Bleda in okolice.

Spisal Franc Pokorn.

Posestvo blejskega gospostva, katero je na podlagi podarilnih pisem rimsko-nemških cesarjev: Henrika II. z dne 10. aprila 1004. in z dne 10. junija 1011., nadalje Henrika III. z dne 17. februarja 1040. in Henrika IV. z dne 5. oktobra 1063¹⁾ briksenskemu škofijstvu in ondotnemu stolnemu kapiteljnu prišlo v popolno posest, je bilo jako obsežno. Raztezalo se je na sledeče sedanje davčne občine: Bled, Želeče, Ribno, Višelnica, Zgornje in Spodnje Gorje, Bohinjska Bela, Srednja Vas in Bistrica v Bohinju, Črešnjica, Gorjuše, Nova Vas, Studor, Nomen, Savica, Selo, Nemški Rovt, Javornik in Koroška Bela. Merilo je vse to posestvo²⁾ 55.453 oralov in 1122 s². Obmejna gospostva so mu bila: goriško, loško, radovljiško in belopeško. Skoro 800 let je bilo blejsko gospostvo neprenehoma v oblasti briksenske vladikovine, namreč do 23. februarja 1803., ko je bilo vsled glavnega sklepa stanovskega zbora sekularizovano, a na podlagi najvišjega odloka Nj. Vel. cesarja Franca I. z dne 23. junija 1838., št. 48.318, v polnem obsegu in z vsemi pravicami vrnjeno škofom. Naposled pa se je to posestvo glasom kupne pogodbe z dne 16. junija 1858. prodalo Viktorju Ruardu, lastniku raznih fužin, za svoto 150.000 gld. konv. denarja.

¹⁾ Na poznejšo kalendarsko spremembo in uravnavo se tu ni oziralo.

²⁾ Župni arhiv na Koroški Beli.

Glede zgodovine morda nima kmalu kakšno gospostvo na Kranjskem toliko važnih in zanimivih aktov ohranjenih, kakor ravno blejsko. Konzistorialni, kapiteljski in škofijski dvorni arhiv v Briksenu na Tirolskem hranijo mnogo lepo urejenih aktov, ki se nanašajo na zgodovino Bleda in njegove okolice. Tudi javorniški graščinski arhiv ima več aktov te vrste in nekaj jih je bilo oddanih v deželni muzej v Ljubljani.

Nimam prilike, da bi obelodanil vso vsebino napominanih arhivov, pač pa hočem storiti vsaj nekaj. Izposodil sem si iz Briksena prvi zvezek »Registrature«¹⁾, ki obsega akte iz leta 1583. do 1608. Za blejsko zgodovino nam ta knjiga kaže mnogo zanimivega. Posameznosti tičejo se rudarstva, gozdarstva, rovtov ter verskih in drugih razmer na svetu blejskega gospostva. Vsebina je ta-le:

Briksenski škof baron Janez Tomaž²⁾ pl. Spauer piše 30. dne decembra 1583. več pisem na Bled v raznih zadevah:

1. Glede verskih razmer oskrbniku Luki Lambertgtschu, škof naroča, naj skrbi, da podložni blejskega gospostva ostanejo zvesti edino zveličavni katoliški veri. Ker se hoče ondi krivoverstvo vtihotapiti, je odposlal [škof] tja posebno komisijo, ki bode glede odprave krivoverstva vse potrebno ukrenila. Zato naj oskrbnik nepokorneže in trdovratneže ostro kaznuje celo z izgonom iz gospostva, ako odstopijo od svojega katoliškega župnika. Jdnake vsebine pismo je škof takrat pisal tudi proštu na blejskem otoku Matiji Rabanu glede podložnikov prošnje.

Komisija je izvedela, da duhovščina blejske okolice ni vzglednega življenja, da so cerkvene pušice v neredu, da pred sv. Rešnjem Telesom po župnih cerkvah ne gori večna luč itd., in je škofu poročala v tej zadevi. Zato je škof pisal oskrbniku in proštu na Bled, naj poročita o tej stvari, ter je omenil, da je obvestil tudi ljubljanskega škofa Janeza Tavčarja in radov-

¹⁾ Briks. dvorni arhiv: 1. nadstrop. Registr. I.

²⁾ Slovesno je nastopil vladikovanje 5. dne avgusta 1578. ter umrl 12. novembra 1600.

ljiškega prošta Gašperja Freydenschusa, ne ve pa, če sta kaj storila ali ne, da bi blejska duhovščina bila sposobnejša za službo božjo in ljudstvu vzglednejša. Gospo Lenkovičevo pa tudi opominja škof s posebnim pismom, da naj s pomočjo grofov Rajkota in Žige pl. Thurn skrbi ondi za ohranitev katoliške vere in krščanskega življenja med podložniki, kar bo tudi njej v korist. Tudi jo opozarja, da naj nikar ne zastaja z najemščino in davščino, marveč naj jo pravočasno, o svetem Juriju, plačuje.

2. Glede rudarstva [Perchwerch] piše škof istega dne dvoje pisem blejskemu oskrbniku Lambergtschu ter pravi: »Odkar se je pred nekaj leti vsled novega rudarskega zakona nadvojvode Karola na Kranjskem in Goriškem nastavil Feliks Tollhopf kot rudarski sodnik, se hoče ta umešavati tudi v rudniške in kovaške ali fužinske zadeve na ozemlju, ki spadajo pod blejsko gospostvo. Nima pa nobene pravice, kajti prastare svoboščine in pravice, podeljene od cesarjev briksenskemu škofijstvu, svedočijo, da ima jurisdikcijo in sodno oblast v teh krajih le briksenski škof. To mu je že prejšnji blejski glavar Ivan Josip pl. Lenkovič pojasnil, da njegova jurisdikcija ne sega v blejsko gospostvo.

Škof želi zvedeti tudi o razmerah kovačev, delavcev in rudarjev na Javorniku pri Jesenicah in onih v Bohinju, katere je hotel rudarski sodnik Tollhopf že pod Lenkovičem spraviti pod svojo jurisdikcijo kot prvo inštanco. Poroča naj mu oskrbnik, kako je z njimi, če so mu obljubili pokorščino ali ne.

Rudarski sodnik Feliks naj izve, če so vsi imenovani pod škofijsko oblastjo.

3. Pišoč blejskemu oskrbniku Lambergtschu o gozdnih zadevah pravi škof, da je zvedel, da ljudstvo seka les za fužine, oglje, za prodajo itd., kjer se mu zljubi, kakor da ne bi bil les blejskega gospostva lastnina. Tako ravna tudi neka vas v Bohinju, »Posterdorf«, ki je pod gospostvom radovljiške graščine. To se ne sme več goditi, ampak skrbi naj oskrbnik za pravi red v gozdih. Podložnikom naj le daje

potrebni les, toda sam naj odkáže prostor, kjer smejo za potrebo les sekati, da se ne bo godila škoda.

4. O zadevi prepira med podložniki v Radovni in med Dovžani⁵⁾ piše škof istega dne oskrbniku pismo te-le vsebine: Radovljani v Rovtu so zgradili neko hišo, Dovžani iz loškega gospostva so jo pa podrli. Zgodilo se je to že pred več leti. Ko je leta 1557. bil na Bledu kardinal in briksenski škof Krištof pl. Madrutz⁶⁾, mu je dovški župan o tem sporočil, pa tudi loški žitničar in oskrbnik Lenart pl. Sigesdorf ga je o tem pismeno obvestil. Škof je vso stvar natanko preiskal ter na podlagi obravnave spoznal, da se mu krivica godi od dovške strani, kar pričajo stara podarilna pisma. Pri tem se je loški oskrbnik potegoval za svoje podložnike na Dovjem, blejski tedanji oskrbnik grof Anton pl. Thurn pa za svoje v Radovni in zato se je vsa ta zadeva izročila tudi brižinskemu škofu v pretres. Od tam še ni končne določitve, in zato naj oskrbnik poižve iz urbarjev, kam plačujejo Radovljani dače, da bode možno stvar laže razložiti, in potem naj se mu sporoča.

5. Tudi glede radovljiškega gospostva, ki se vtikava v blejske pravice, daje škof istega dne blejskemu oskrbniku navodilo, kako naj postopa. Moric pl. Dietrichstein, imetnik radovljiškega gospostva, se lasti pravic glede ribštva, pašnikov, planin, sekanja lesa, mej (confines) itd. na svetu blejskega gospostva. Zlasti mu diši oni svet med bohinjsko Savo in potokom, ki teče proti Radovljici s hriba, do tja, kjer se gorenjska in bohinjska Sava stekata pri »Steinbachu«, kar znaša pol nemške milje hoda.

V Bohinju pri jezeru, kjer stoji cerkev sv. Janeza, ondi, kjer se jezdari k jezeru, na levi strani, kjer se s hribov pride, je »Dürnpach«. Tukaj hoče Dietrichstein postaviti fužine, češ, da je svet njegov tja gori do gorovja ob levem bregu jezera, a dokazati ne more, ker je v istini last blejskega gospostva. Tudi

⁵⁾ Dovžani. Dolgo, Dovje po ljudski izreki (Lengenfeld).

⁶⁾ Vladal je briksensko škofijo od leta 1542. do leta 1578., umrl je 7. julija 1578.

hoče Dietrichstein imeti pravico do ribštva v jezeru, kjer je vedno doslej ribarilo od sv. Jerneja do sv. Andreja le blejsko gospostvo. Leta 1576. je kranjski vicedom kot posestnik radovljiške graščine ondi ribaril, a ko je Lenkovič, blejski oskrbnik, to izvedel, mu je takoj prepovedal. Tudi je vicedom mejnike prestavil, češ, da ima ondi on svojo oblast, a komisija mu je to zavrgla. Ravnotako mu svetna gosposka ni priznala pravice do pašnikov, katerih se je lastil na blejskem gospostvu ob bohinjski Savi.

6. Nazadnje mu piše škof tudi glede rovtov. Leta 1562., pravi, je blejska komisija popisala vse stare in nove rovtve ter jih obdavčila. Blejski glavar je bil takrat baron Hörwarth de Auersperg, ki se je pozneje poprijel lutske vere in, nerad sicer, a je potem moral o sv. Juriju 1574 odstopiti od blejskega glavarstva. — Leta 1580. je bil škofov odposlanec na Bledu; ta je urbar pregledal, a novih rovtov ni našel v njem zaznamovanih. Tudi tedanji glavar Jan. Josip Lenkovič ni hotel o tem nič vedeti. Zato so komisarji takrat to zopet vknjižili in tudi od izboljšanih rovtov zahtevali več najemščine, kar je popolnoma pravično in je tudi drugod po Kranjskem v navadi. Zato zahteva škof od oskrbnika, da naj ohrani vse v redu in naj odslej pobira najemščino tako, kot je bilo določeno leta 1562. Tudi mora oskrbnik paziti, da podložniki rovtov ne bodo opuščali ali drugim dajali v najem brez dovoljenja gospostvenega. Ako bi se morda to kje pripetilo, mora kaznovati dotičnika. Ker je bil Lenkovič odšel takrat k svojemu polku v Gradec in je ondi umrl, zato glede rovtov ni nič uravnal in nič popisal. Treba je torej zdaj vse popolnoma natanko urediti.

Kar se tiče Dobravčanov, ki so v prepiru z »Janešem Maroldt zu Pürhan« zaradi župana, naj skrbi blejski oskrbnik, da se v miru in pravično pobotajo med seboj. Tako je naročil 30. decembra 1583. briksenski škofijski oblastnik in svetnik.

7. Leto 1584. je prineslo svoje posebnosti. Ob novem letu je v Bohinju bila velika povoden. Prebivalcem

na Brodu [am Fürtlne] je napravila mnogo škode. Zato je vsa ondotna soseska prosila pomoči pri škofu. Škof je vsled tega 26. januarja pismeno naročil blejskemu oskrbniku, da naj vse potrebno vkrene za ponesrečence. Dne 2. junija mu pa zopet piše, da naj prevdari, kako in za koliko časa bi se po povodnji poškodovanim Brojcem v Bohinju odpisala najemščina.

8. Glede poprave graščine na Bledu piše gospa Lenkovič škofu 18. januarja 1584. Škof ji na to pismo odgovarja 26. januarja ter dovoljuje 101 gld. za popravo. Ob enem pa ji tudi naznanja, da je Piero della Grata v Radovni napravil novo kladivo, kakor je bil prosil za dovoljenje, ter da naj mu oskrbnik Lambertisch odkaže v graščinskih gozdih zato podjetje potrebni les s pristavkom, da ne sme škode delati. Dne 12. maja ji zopet odgovarja na njeno pismo z dne 26. aprila ter pravi, da je prejel po njenem kapelanu poslani denar 1198 gld. 30 kr. beneške veljave najemščine proti pobotnici. Opozarja pa jo na to, da je za leto 1582. še 10 gld. 9 kr. dolga, za leto 1583. pa še 1400 gld.

9. O rudarskem sodniku piše škof Jan. Tomaž blejskemu oskrbniku Lambertischu dne 28. aprila 1584. sledeče: Že leta 1577. je bilo Jan. Jos. Lenkoviču naročeno, da naj na podlagi svoboščin, pravic in starih navad jasno dokaže, da rudarski sodnik na blejskega gospostva posestvu nima nič opraviti. Je-li to vse natanko izvršil ali ne, ni znano, ker sedanji gozdni sodnik Hanns Holzer hoče tudi, kakor njegov prednik, svoj nos vtikati v blejske zadeve, češ, da je od niževavstrijske vlade imenovan, da ima jurisdikcijo on v rudarskih zadevah itd. V drugem pismu z istega dne mu pa naznanja, da pojde kot poslanec glede rudarskih zadev v Gradec krški škof Krištof Andrej pl. Spauer, da se ondi potegne za pravice briksenske cerkve na blejskem svetu proti rudarskemu sodniku. Ondi bode dokazal, da so vsi fužinarji, rudokopi in drugi železarji do leta 1577. le blejskemu gospostvu prisegali pokorščino in da še-le od tedaj se je začel vrvati v blejske rudarske zadeve rudarski sodnik, češ, da je on prva instanca. Škof naroča

oskrbniku, naj tudi on na vso moč deluje na to, da se doseže, kar je že od nekdanj v navadi. Ob enem mu sporoča, da je v tej zadevi istega dne pisal tudi krškemu škofu in avstrijskemu nadvojvodi Karolu, jima natanko razložil in pojasnil vso stvar ter prosil pomoči. Povedal jima je tudi, da se njegovi podložniki na blejskem gospostvu niso hoteli z rudarskim sodnikom nič meniti, ker so se dobro zavedali, da je le blejsko gospostvo njihov gospodar. Radi tega je on škofa tožil 11. avgusta 1576. pri deželnem glavarstvu in vicedomu, glede tega je dolga pravda, ki še ni dognana, on [škof] pa prosi pomoči pri vladarju, da bode enkrat mir.

V isti zadevi piše škof 2. junija zopet blejskemu oskrbniku sledeče: Ker se rudarski sodnik Holzer le lasti jurisdikcije nad fužinarji v Bohinju in drugod na ozemlju blejskega gospostva, naj gre oskrbnik dne 29. junija na deželni zbor v Ljubljano, kjer naj o tej zadevi stori potrebno. To je oskrbnik Lambergtisch tudi storil in zato se mu škof 9. dne oktobra i. l. zahvaljuje. Ob enem mu pa zopet sporoča, da je rudarski sodnik na Javorniku rekel fužinarjem, da so le njemu in vicedomu dolžni pokorščino, jeseniškim fužinarjem, ki so do sedaj blejskemu gospostvu dajali nekaj odškodnine za drva, pa je to prepovedal plačevati, češ, da le njega morajo poslušati in nikogar drugega. Zato mu naroča, naj on kot oskrbnik uravna, da se rudarski sodnik ne bode vmešaval v te zadeve.

10. Zopet verske in druge zadeve. Blejski oskrbnik Lambergtisch in prošt Matija Roban na Otoku, ki je ob enem bil tudi grajski župnik na Bledu, sta poročala škofu, kaj se je že doseglo glede odprave luteranstva na Bledu. Prvi je poročal 8. januarja in 16. aprila 1584., drugi pa 30. januarja i. l. Škof je bil vesel, ko je zvedel, da se je mnogo krivovercev že spreobrnilo h katoliški veri. Ker pa so še nekateri trdovratneži, ki se vkljub opominom proštovim in oskrbnikovim ne udajo, pravi, naj le še poskusita na lep in primeren način, morda se vendar-le spreobrnejo. Ako pa ostanejo zakrknjenega srca, potem naj se eksekvirajo. Proštu pa

še posebej naroča glede razsvetljave v blejski farni cerkvi, da naj poskrbi za račun farne cerkve pri ljubljanskem škofu, pod čigar jurisdikcijo je cerkev, in razsvetljavo naj on oskrbuje ondi. Dne 28. junija 1584. piše briksenski škofijski oskrbnik in sodnik blejskemu oskrbniku o prošnji bratov Nikolaja, Luke in Mihaela Ambrožiča, ter Štefana Ambrožiča iz Radovne, da naj se jim prisodi pravica. Jednako tudi sporoča 19. julija i. l. o zadevi faranov v Bohinju in Simona Ferlana iz Črešnjice, od katerih zahteva Lenkovičeva gospa udova robato, da naj se prosilcem ugoti. Dne 9. oktobra i. l. sporoča isti, da je Simon Ferlan že plačal najemščino od škofijske njive ter oskrbniku naroča, da naznani onim trem Bistričanom, da so kaznjivi v svojem ravnanju kot nepokorneži. Istega dne pa tudi škof Jan. Tomaž piše glavarju glede Baltazarja Braetterja, sodnega prokuratorja, ki zahteva službene plače 12 gld. Pravi, da se je poprej to posebej poravnalo. Tudi glede drv, ki jih fužine in rudniki dobivajo iz gozdov blejskega gospostva, naroča škof oskrbniku, naj to zadevo uredi tako, da ne bode prepirov.

V Bohinju je gospa Lenkovič odvezla velik kos pašnikov za svojo živino ondotnim prebivalcem, kateri so jo za to ozmerjali. Briksenski škofijski oskrbnik in sodnik naroča torej dne 9. novembra i. l. blejskemu oskrbniku, da naj v tej zadevi nastopi sodnijsko pot. (Dalje sledi.)

Kompetenti za mesto novomeškega prošta leta 1789. in 1790.

Priobčil dr. Fran Ilešič.

Dne 23. septembra 1789 je umrl novomeški prošt Jabačin. Že dva dni potem, 25. septembra, je proštija bila razpisana in sicer je bilo prošnje v šestih tednih vložiti pri knezonadškofijskem ordinarijatu. V tem roku se je za razpisano mesto oglasilo troje

prosilcev: Ivan Bapt. Rode, dekan v Šmartinu poleg Kranja, Karl Rudolf baron Zierheim, dekan v Trebnjem, in Fran Vermatti pl. Vermersfeld, kanonik novomeški. Zakasnel je s svojo prošnjo Ivan Mihelič, dekan v Svibnem; s posebno prošnjo do cesarja je dosegel, da se je naknadno oziralo tudi nanj ter ga je nadškof Mihael dne 10. februarja 1790 uvrstil med kompetente. Enako je bilo s prošnjo Tome Frana Pogačnika, profesorja cerkvene zgodovine v Innsbrucku, ki se je vsled dvornega remisa z dne 9. februarja 1790 dodala kompetenčnim aktom.

Časa je bilo še dovolj; zakaj novomeški okrožni urad je predlagal, naj bi se vakantno mesto proštovsko ne izpolnilo »bis nach dem neuen Steuerfuß die Urbarialgebühren auseinandergesetzt sind.« Ker je deželno knjigovodstvo popolnoma soglašalo s tem mnenjem okrožnega urada (izjava z dne 25. februarja 1790), je notranjeavstrijski gubernij v Gradcu s stvajo odlašal do julija meseca 1790.

Še-le 29. julija 1790 je gubernij predlagal novega prošta, upravičujoč se dvorni pisarni: »Mit der vorschriftsmäßigen Einbegleitung des vom Fürsterzbischof vom 11. November hieher überreichten Vorschlages für die Wiederbesetzung der Probstei hat man aus dem Grunde solange innegehalten, daß zur ordentlichen Verfassung des erforderlichen Einkünfteanweises zuvor noch die Urbarialgebühren nach dem damals bestandenen neuen Steuerfuß auseinandergesetzt werden müssen. — Nachdem aber gegenwärtig mit der Wiedereinführung der alten Grundsteuer dieses Auseinandersetzungsgeschäft nimmermehr notwendig ist, so findet man hieramts keinen weiteren Anstand, den gedachten Vorschlag sammt den dahin gehörigen Akten einer hohen Hofkanzlei zur gnädigen Entschließung vorzuschlagen.«

Dva dni prej, 27. julija 1790, se je bil kompetentom še pridružil vicerektor generalnega semenišča v Gradcu Fran Nikola Peršić iz Lovrana v Istri; ker so generalna semenišča cesarja Jožefa II. dne 20. maja 1790 bila ukinjena, je gubernij predlagal Peršića in cesar ga je dne 17. septembra imenoval.

§ 1.

Uradna kvalifikacija.

O proštu Peršiču bom obširneje pisal drugod. Tu mislim poročati o drugih petentih in to po njihovih prošnjah in njih prilogah.

Dne 11. novembra 1789 je nadškof Mihael Brigido vladi predložil petente za proštijo »mit der Bemerkung, daß Johann Rode, Dechant und Pfarrer zu St. Martin außer Krainburg, und Karl Rudolf Freiher von Zierheim den vorzüglichen Bedacht verdienen.« Dal jim je kvalifikacijo. (Glej str. 11.)

O dekanu Miheliču je nadškof Brigido dne 10. februarja 1790 poročal, »daß gedachter Pfarrer nicht jene Eigenschaften besitze, die die Pfarre und Probststelle fordert, dem ich also kaum den letzten Platz unter den mit 11. Nov. vorgeschlagenen Kompetenten anweisen kann.«

§ 2.

Prošnje in njih priloge.

Rode je pisal v svoji prošnji: »Wenn Verdienste und Fähigkeit die einzigen Eigenschaften sind, die bei Beförderungsgesuchen zur Empfehlung dienen, so wagt Unterzeichneter um Verleihung dieser erledigten Probstei aus folgenden Gründen alleruntertänigst zu bitten:

1. hat er bei Antretung des geistlichen Standes die studia ecclesiastica mit einem Fortgang angefangen, der ihn der höchsten Gnade würdig machte, von Seiner (!) Majestät der Kaiserin Maria Theresia seligsten Andenkens mit dem landesfürstlichen titulus mensae, wozu nur die sich vorzüglich auszeichnenden Individuen berufen waren, laut des sub A abschriftlich beiliegenden Dekretes vom 27. Dezember 1763 gnädigst beteiligt zu werden.

¹⁾ Arhiv deželne vlade v Ljubljani fasc. 261, 31.074. V nastopnem objavljeni dokumenti so iz istega arhiva, fasc. 261, 23.842.

Tabelle

über diejenigen Individuen, welche für die erledigte Probstei und Stadtpfarre zu Neustadt konkurriert haben.

Nomen et cognomen	Patria	Aetas	Linguae	Mores	Studia				Merita	Adnotaciones ad rem facientes
					Locus	Materia	Classis seu pro- an- marum impensi	Anni curae		
Joh. Bapt. Rode, Pfarrer u. Dechant zu St. Märlen bei Krainburg	Ober- laibach in Krain	47	Krainerisch, Deutsch, Lateinisch und Französi- ch, Wällisch	omnino accepti et commenda- tione ac- ceptissimi	Labaci et Viennae	omnia studia ecclesiastica temporis tradi- solita	I mae	14	Est in tollendis abusibus sedulus	Habet titu- lum Mensae Caesareo- Regium
Karl Rudolf Frei- herr von Zierheim, Pfarrer u. Dechant zu Treffen	Hopfen- bach in Krain	53	Krainerisch, Deutsch, Lateinisch, Französi- ch, Wällisch	illibati	Cister- cienser kloster zu Sittich	Studia ecclesia- stica	— — "	27	Est in erigendis schollis normalibus indetessus et erudi- enda juven- tute assi- duus	Existente adhuc mo- nasterio Sitticensi in cura anima- rum magno fructu operam navavit
Franz Vermatti von Vermerfeld, Canonicus zu Neustadt	Laibach in Krain	41	Krainerisch, Deutsch, Lateinisch,	optimi	Labaci	Theologia Moralis et jus Canonicum	— — "	13	Est in confessio- nali inde- fessus	—

2. hat er seine weiteren studia in der Universität zu Viena ebenfalls mit einer so ausgezeichneten Verwendung fortgesetzt, daß er gleich nach Vollendung derselben von dem seligen Fürstbischof zu Laibach Grafen Karl von Herberstein als Hofkaplan und Ceremoniarus aufgenommen wurde, dem er sowohl anfangs als Coadjutori als auch nachher als wirklichem Ordinario in allen wichtigen Geschäften, dann bei seinen zweimaligen beschwerlichen kanonischen Visitationen des ganzen Laibacher Kirchensprengels durch sechs Jahre zugleich als Consistorialrat so wesentliche Dienste geleistet, daß er sich einen allgemeinen Ruhm und Zufriedenheit erwarb;

3. ist er nach Aufhebung des Jesuitenordens im Jahre 1773 in dem Laibacher Collegio als Director nach höchster Vorschrift ohne Entgelt angestellt worden, allwo er den Kirchendienst und die Seelsorge ausgeübt und sich überhaupt so viele Verdienste gesammelt hat, daß er

4. nach Zeugnis der vom eigenhändigen originali genommenen Abschrift sub B von dem seligen Fürstbischof im Jahre 1775 an diese Pfarre St. Martin bei Krainburg als Pfarrer und Dechant angestellt worden, allwo er

5. schon durch 14 ganze Jahre seine Berufspflichten mit dem wirksamsten Eifer für die Handhabung der höchsten Gesetze, Abschaffung der Mißbräuche und Beförderung des reinen Gottesdienstes mit einer so erwünschten Wirkung unausgesetzt erfüllt hat, daß er sich darüber auf das gerechte Zeugnis seiner geistlichen und weltlichen Vorgesetzten mit allem Grunde berufen kann. Endlich ist er

6. auch von dem dormaligen Herrn Fürsten und Erzbischof zu Laibach Michael Freiherrn von Brigido zu den sowohl in der Metropolitankirche, dann übrigen Stadt- und Vorstadtpfarrn zu Laibach als in unwegsamsten Gegenden dieses Kirchensprengels vorgenommenen kanonischen Visitationen beigezogen worden, allwo er ebenfalls seine Geschicklichkeit und seinen Diensteifer so bezeugt zu haben hofft, daß er sich darüber im gleichen auf das Zeugnis des gedachten

Herrn Fürsten und Erzbischofs zuversichtlich beziehen kann.«

Zierheim navaja v svoji prošnji;

a) da je 27 let dušebrižnik in 20 let župnik in dekan v Trebnjem, kjer se je v tem času posvetil ne le župniji »in geistlicher Richtung«, ampak tudi odgoji mladeži;

b) da si je prilastil metodo normalne šole, kar je dokaz, »daß Unterzeichneter keine Gelegenheit vorüber läßt, wo es um Aufklärung der Volksmenge und Erziehung der Jugend zu tun ist.«

Priloge njegove prošnje:

Dopis deželne vlade (»Landeshauptmannschaft«) z dne 16. januarja 1778: »Soschr es zu wünschen sei, daß alle Pfarren und Geistlichen mit demselben gleiche Gesinnungen in Ansehung der Normalschule hegen möchten und sich dieses Institutes mit dem nämlichen Eifer annehmen, so wenig läßt man auch von Seite dieser Landesstelle anstehen, demselben über seine Bereitwilligkeit und mittels der Äußerung vom 22. Dezember v. J. anhero gemachten Anträge die diessseitige Zufriedenheit im vollsten Maße mit der Versicherung zu erkennen zu geben, daß da Ihre kais. königl. Majestät nichts so sehnlich wünschen als die Normalschullehre überall ausgebreitet zu sehen, man nicht anstehen wird, dessen Eifer bei Hof in das hellste Licht zu setzen.«

Dopis deželne vlade z dne 5. junija 1778: »Welch gnädiges Wohlgefallen Ihre kais. königl. Majestät auf den allerhöchst Derselben gemachten alleruntertänigsten Vortrag über den zur Beförderung des hierlandigen Normalschulwesens von demselben bezeugten Eifer zu schöpfen geruht, hätte erstgedachte allerhöchst Ihre Majestät mittels eines hohen Hofdekretes vom 7. und praes. am 20. letzt vergangenen Monats dieser Landesstelle zu erkennen gegeben und zugleich befohlen, demselben dieses Wohlgefallens im allerhöchsten Namen zu versichern. Da nun diese Landesstelle keinen angenehmeren Auftrag, als den Verdiensten das gehörige Lob beizulegen, hätte erhalten können, so wurde auch nicht verweilt, demselben die Eröffnung davon zu machen.«

Dekret imenovanja šolskim nadzornikom z dne 5. junija 1778: »Dessen für die Normalschule wirklich schon werktätig bezeugt (?) Eifer hat diese Landesstelle veranlaßt, denselben kraft gegenwärtigen Dekrets zum Visitor aller in Unterkrain liegenden Trivialschulen unter St. Veit bei Sittich angefangen sowohl als auch der Hauptschulen zu Landstraß, Gurkfeld und Rudolfswert zu ernennen und zu erklären.

Jemehr man weiß, daß derselbe von der Nützlichkei dieses Schulwesens überzeugt sei, um desto mehr versehe man sich ganz zuverlässig, daß derselbe die Erstattung der vorgeschriebenen Visitationsberichte und die Beobachtung alldessen, was für Schulvisitatores bereits im Druck erschienen ist, sich unsomehr wird angelegen sein lassen, als selber sich in dem Normalschulfach vor mehreren anderen schon besonders ausgezeichnet hat.

Übrigens will man denselben zugleich erinnern, daß man obgedachte Schulen zur vorschriftmäßigen Subordination mittels der Kommission anweisen und demselben überhaupt allen erforderlichen Schutz von Seite dieser Landesstelle leisten wird.«

Izpričevalo frančiškana novomeškega o. Alana Makovca (Makovic), gimnazijskega prefekta in ravnatelja normalne šole, z dne 29. aprila 1789, »daß (Zierheim) den katechetisch-pädagogischen Vorlesungen in Neustadt! privat und öffentlich fleißig beigewohnt und bei der vorgenommenen Prüfung gezeigt, daß er in Ansehung der zweckmäßigen Unterrichtsart 1 Klasse vorzüglichst, in Ansehung der deutschen Schullehrart die erwähnte Klasse, eben auch vorzüglichst verdient hat.«

Vermatti je prosil za proštijo, ali, »ako bi postal prošt novomeški kak kanonik ljubljanski, za na ta način vakantni kanonikat v Ljubljani, ter je podpiral svojo prošnjo s tem, da je:

a) 15 let dušni pastir (»Seelsorger«), b) 13 let kanonik v Novem Mestu, c) »könnte er ohne Wortgepränge mit dem Gepränge der Wahrheit noch etliche Verdienste in Civil und Militärdiensten seiner Voreltern, wenn diese für den Unter-

zeichneten das Wort einer Unterstützung führen könnten, aufweisen.*

Ivan Mihelič je bil doma iz Mošenj (>Carniolus Moeschnanensis<). Dne 30. maja 1777 mu je Josip Juri Lenaz, Canonicus, S^{tae} Theol. Doctor & Caes. Reg. professor²⁾, dal izpričevalo, da je >hactenus in secundum annum in hac Archiducali Academia Labacensi meas Theologico-Dogmaticas Praelectiones excepisse, commendabili applicatione, eo autem progressu, ut primae suorum condiscipulorum Classi fuerit adnumeratus: mores vero quod sciam, honestos, statuique Ecclesiastico congruos praetulisse<.

Dne 29. maja istega leta (1777) mu je profesor Fran Pogačnik dal izpričevalo, da je >anno 1775 publicas meas Juris canonici et historiae ecclesiasticae praelectiones assidua cum diligentia excepisse haustique in utroque eximii in prima classe profectus plurima dedisse specimina.

Mores quod attinet integros statuique pro apprime conformes prae se tulisse.

In quorum fidem hanc ei attestationem, vim tamen testimoniorum, quae abituris dari consueverunt, neutquam habituram dedi.<

²⁾ Krivo sem si gotovo zabeležil »Gregor« mesto »Georg«; zakaj v »Neuer Instanzkalender auf das Jahr MDCCLXXXII je naveden med ljubljanskimi konsistorijalnimi svetniki »Joseph Georg Lenaz, der Gottesgelehrtheit Doktor, Canonicus, Ex Decanus & Ex-Vicarius Generalis Ecclesiae Cathedralis Petenensis, Professor Theologiae Dogmaticae, & Director Altiorum, log. im Schinkischen Haus in der Floriani Gassen 92;< bil je torej tudi »Director Altiorum«, to je bogoslovja in filozofije, a zajedno i assessor »der in Studien- und Gymnasialsachen aufgestellten Kommission.<

Že to, da je bil generalni vikarij škofije pičenske v Istri (Pedena, Biben, Pičan), kaže na njegovo južno domovino. Brez sumnje je to isti Lenac (Lenač?), ki je leta 1766. bil na graškem vseučilišču imatrikuliran, »ex theol. spec. R. D. Lenax Georg Liburn. Fluminens.<

Leta 1784/1785. je bil Jos. Lenaz profesor dogmatike v Gradcu (Krones, Gesch. der Univ. in Graz, 588, imenovan 1. nov. 1784, ib. 111, a tu pomotoma P. Jos. Lenaz)

Dne 3. decembra 1780 sta mu Simon Iberschi, »derzeit Marktrichter«, in Jos. Anton Mulser, syndicus loci (Rogatec!) dala izpričevalo, da si je »vollkommenes Zutrauen bei der ganzen Pfarrmenge und durch seine beliebten Sitten und guten Eigenschaften aller Augen und Zuneigung an sich gezogen«.

Naddekan rogaški Fran Anton Trost³⁾ je Miheliču dne 26. maja 1781 izpričal, »eundem non solum ad nutum Sancti Pauli ad Timotheum cap. 3tio virum praeclarum, prudentem, pudicum et sobrium sed in visitando infirmos eisque assistendo frequentissimum, in peragendis divinis zelosissimum operarium et in contiunis lectionibus librorum tam doctissimorum Autorum, quam devotissimorum Ascetarum virum indefessum esse . . .«

Izpričevalo celjskega opata Martina Ferdinanda Bartholottija⁴⁾ z dne 15. junija 1781 pravi, da je bil Mihelič v nadžupnji rogaški zadnja štiri leta »cooperator eximia cum laude, ut ob singularem morum probitatem, ob praeclaram eruditionem, ob egregiam in sacro pulpito facundiam, ob peculiarem in excursibus ad moribundos eisdemque assistendi promptitudinem, ob raram in obeundis sacris functionibus dexteritatem, Eccl. rituum debite servandorum peritiam, nec non ob exantlatos hactenus difficillimos Labores apostolicos Superiorum non minus amorem quam fidelis populi confidentiam ac aestimationem Sibi merito conciliavit. Omnibus proinde ac singulorum, ad quos deinceps pervenerit, benevolentiae, favoribus et gratiis eundem praeprimis Commendatum cupimus.«

Dne 6. avgusta 1783 je Mihelič, župnik v Radečah, od Mansveta Zangerla, ravnatelja glavne šole v Celju, dobil izpričevalo, da je »in der k. k. Hauptschule zu Cilli dem für Geistliche vom höchsten Orte vorgeschriebenen Unterricht sehr fleißig beigewohnt und bei der Prüfung bewiesen, daß er erlernt hat

³⁾ Vipavec po rodu, glavni župnik v Rogatecu od 1773 do 1790.

⁴⁾ Celjski opat, mestni župnik in arhidijakon od 1762 do smrti, 22. septembra 1785.

I. den Inhalt der Bücher	<table style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 0 5px;">A) Was sind Trivialschulen,</td> <td rowspan="5" style="font-size: 3em; vertical-align: middle; padding: 0 10px;">}</td> <td rowspan="5" style="vertical-align: middle;">gut</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 5px;">B) des Kernes des Methodenbuches,</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 5px;">C) der Forderungen,</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 5px;">D) der Katechetika,</td> </tr> <tr> <td style="padding: 0 5px;">E) des Katechismus.</td> </tr> </table>	A) Was sind Trivialschulen,	}	gut	B) des Kernes des Methodenbuches,	C) der Forderungen,	D) der Katechetika,	E) des Katechismus.
A) Was sind Trivialschulen,	}	gut						
B) des Kernes des Methodenbuches,								
C) der Forderungen,								
D) der Katechetika,								
E) des Katechismus.								

II. die Methode der übrigen Trivialgegenstände insoweit deren Kenntnis zur Aufsicht erfordert wird.

Dne 1. avgusta 1787 izpričuje Matija Josip Mosser, »Einnehmer in Ratschach, daß der Pfarrer Joh. Michelitsch seit sechs Jahren seines allhier eifrigst und bestens verwalteten Seelsorgeamtes immer die besten Grundsätze in seinem Unterrichte und Kanzelreden und allen übrigen Fächern besondere Auszeichnung seines aufgeklärten Verstandes, der Pastoral-klugheit... in Verbreitung der Aufklärung nicht mindergroßen Eifer bewies. Was aber die Schulanstalt und Armenversorgung belangt, so hat er die Jahre seines Aufenthaltes allhier nicht nur jene, welche die lateinischen Schulen studieren wollen, unentgeltlich zum Unterrichte auf sich genommen, sondern in der Trivialschule selbst den Katecheten abgegeben und desgleichen den Armen und anderen Bedürftigen, soviel ihm möglich war, mit großer Sorge beigestanden. Wegen Handhabung der allerhöchsten Gesetze hat er nicht nur einen ausnehmenden Eifer bewiesen, sondern wegen derselben viel ausgestanden; die Mißbräuche verfolgt und in dem reinen Gotteseifer annehmbliche Auferbauung bewirkt.«

Dne 29. marca 1788 je glavni in višji župnik v Laškem trgu, dr. Jos. Kassen (1) Edler von Fürnberg⁵⁾ izpričal, da je Mihelič, 38 let star, bil sedem let v njegovem okrožju v Radečah župnik ter se je pri tem odlikoval po »aufgeklärtem Verstand, unentgeltlichem Unterrichte der Schulanstalten, Verbreitung des Armeninstitutes, Abschaffung schädlicher Mißbräuche, Handhabung der allerhöchsten Gesetze, Beförderung eines reinen, vernünftigen Gottesdienstes.«

⁵⁾ Jos. Kasimir Edler von Führenberg, župnik v Laškem trgu od 1766 do 1795.

Dne 15. aprila 1788 je za »Grundherrschaft des Marktes Ratschach« dal Ignacij baron von Gall izpričevalo, »daß Joh. Michelitsch, hiesiger Ortpfarrer, die Zeit seiner hiesigen Pfarrverwaltung hindurch sich immer als eifriger, sehr sittsamer Seelsorger betragen, auch immer gute Grundsätze, aufgeklärten Verstand geäußert und endlich sich in Ausübung seiner Berufspflichten, des Eifers für die Verbreitung einer zweckmäßigen Aufklärung, Handhabung der allerhöchsten Gesetze, Abschaffung schädlicher Mißbräuche und Beförderung eines reinen und vernünftigen Gottesdienstes ausgezeichnet hat.«

Dne 30. avgusta 1789 je Mihelič, »Pfarrer zu Scharfenberg« od Antona Muliča⁶⁾, ravnateljja normalne šole v Ljubljani, dobil izpričevalo, da je »den katechetischen Vorlesungen an der k. k. Normalschule in Krain privatim beigewohnt und bei der vorgenommenen Prüfung gezeugt, daß er in Ansehung der zweckmäßigen Katechisierart die erste, in Ansehung der deutschen Schullehrart die erste Klasse verdient.«

§ 3.

Kratki posnetki in nekatera popolnila⁷⁾.

1. Rode Ivan Bapt. je bil rojen pač leta 1742. in sicer na Vrhniki. Bogoslovje je študiral v Ljubljani (moralno teologijo in kanonsko pravo) in na Dunaju (prirodno pravo, kanonsko pravo, cerkveno zgodovino, sv. pismo, polemično teologijo in dogmatiko) ter je bil ad titulum mensae cesarice Marije Terezije, ki ga je dobil 27. decembra 1763., mašnikom

⁶⁾ Mulič je bil A. A. L. L. et Philosophiae Magister ter prej pod Kumerdejevim ravnateljstvom (n. pr. 1782) »ordentlicher Lehrer der deutschen Sprachlehre, Rechenkunst, des Briefstiles, der Geometrie und Geographie« (1782) »log. im Malitschischen Haus in der Kapuziner Vorstadt, 16«.

⁷⁾ Popolnila osobito po »Protocollum Decanatum Archidiaecesis Labac.« 1788, ki je bil sestavljen »sub regiminac« nadškofa Brigida.

posvečen dne 21. decembra 1765. Po končanih študijah ⁸⁾ si ga je škofijski koadjutor in pozneje škof Karel Herberstein izbral dvornim kaplanom, obrednikom in konsistorialnim svetnikom; to čast je zavzemal šest let; »ad finem sexenii supplebat officium Notarii Episcopalis officii.« Leta 1773. je postal ravnatelj⁹⁾ ljubljanskega kolegija in je zajedno deloval »biennio in Ecclesia abolitae Societatis, nunc (1788 l) Parochialis St. Jacobi« v Ljubljani. Leta 1775. je dobil dekanijo šmartinsko poleg Kranja, a že naslednjega leta je postal »commissarius Episcopalis seu Decanus ruralis.« Po 14 letnem delovanju v Šmartinu je prosil za proštijo novomeško, a je ni dobil; še leta 1797. je bil dekan šmartinski, a tudi že častni kanonik.

Herberstein in Brigido sta ga uporabljala za svoje kanonične vizitacije. Bil je ta njiju ljubljeneec kakor nadarjen tako vnet jozefinec »in tollendis abusibus«; sam je dejal, da je deloval v Šmartinu »ut sperat, cum fructu.« Njegova prošnja svedoči, da se je zavedal svojih zaslug.

2. Baron Zierheim je bil rojen 3. februarja 1736 na Hmeljniku (Hopfenbach) poleg Novega Mesta; »studia sua usque ad philosophiam inclusive partim Neostadii partim Labaci absolvit,« bogoslovne pa pri cistercijancih v Stični, ordiniran je bil dne 6. januarja 1759 v Gorici, dušobrižništvo je začel v Stični leta 1762., »ubi etiam in secretariatus munere Archidiaconum loci pro viribus adiuvare conabatur per quinquennium«, dokler ni bil leta 1769. »ab eodem Abbate et Archidiacono piee memoriae« presentiran in od goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attems dne 26. novembra istega leta določen »ad regendam Parochiam Loci,« sc. župnije trebenjske. Tu je deloval že 20 let, ko je prosil za proštijo v Novem Mestu, a

⁸⁾ V prošnji »Gleich nach Vollendung der Studien...«, a Herberstein je postal koadjutor 1769 (Marianus, Austr. sacra V. 150) ali morda 1766?

⁹⁾ V »Protocollum«: Tempore abolitae Societatis Jesu adimplebat officium Vice-Directoris in Collegio Labac.

je ni dobil; šele po umirovljenju prošta Peršića je dobil to mesto (1797). Umrli je 26. maja 1802.¹⁶⁾

Dne 22. decembra 1777 je vladi stavil predloge o pospešitvi normalnega šolstva na Dolenjskem ter se je po vsej priliki na tem polju dal vladi na razpolago. Za to njegovo zanimanje ga je cesarica dne 7. maja 1778 pohvalila, a deželna vlada ga je 5. junija istega leta imenovala nadzornikom dolenjskih šol.

Iz Trebnjega si je očitvidno že pred letom 1788. želel kam drugam, kjer bi laže izpopolnjeval svojo naobrazbo. To kakor njegovo skromno udanost vidimo iz kvalifikacije, ki si jo je tega leta napisal sam:

> . . . cuius sim ingenii, in eo me gratiosissimi superioris iudicio subiectum volo. Corporis viribus autem me partim perpeisis abhinc annis gravioribus infirmitatibus, partim laboribus, Utinam bene impensis, attritum fateor. De gratia dicendi mihi nihil blandiri possum, nisi quod animadvertam me ab hoc populo verbi Divini avido libenter audiri, sed fors in hac ipsa persuasione proprius me decipit amor . . . (reliquis) vocationi necessariis scientiis me Sittici et per Lectionem tempore, quo Parochiae huic sine ullis meis meritis praesum, continuatum imbuere satagebam, hoc non obstante de sufficienti scientia timui et dubitavi iam saepius, a meis tamen superioribus ut ne propterea quieti darem et illorum id remittam arbitrio, persuasus exspecto, donec ipsis aliter visum fuerit . . . mores statui conformes praeferre, conversationem bonorum sequi, populo, cui debitor sum, me acceptum reddere conor, an id, prout opto, assequar, Celsissimo et Reverendissimo superiori meo, sicut an diiudicandum ita in iis, quae desunt emendandum plenacum submissione committo totum . . . vitia et defectus me opitulante Deo vitare, commissa expiare, et corrigere, id mea quotidiana est sollicitudo, cui an effectus correspondeat, illius, cuius interest, praestolor sententiam . . . Scandalum, ut nec in me nec in commissis michi animabus praevaleat, Divinam imploro quotidie clementiam et assistentiam.⁴

¹⁶⁾ Vrhovec, Zgodovina Novega mesta 232; o Hmeljniku str. 2.

3. Vermatti pl. Vermersfeld je bil rojen v Ljubljani, pač leta 1748., študiral je moralno teologijo in kanonsko pravo istotam ter je bil ordiniran »ad titulum patrimonii¹¹⁾«. Dušni pastir ni bil nikjer, razen kot kanonik v Novem Mestu, kar je postal leta 1776¹²⁾.

Bil je »docilis et flexibilis«, a se je »ex naturali quodam rubore« bal propovednice in ga niso mogli pripraviti do tega, da bi se vadal v propovedovanju. »Non videtur continuare lectionem, de sufficienti tamen scientia pro hoc loco non videtur dubium.« Bil je »morum optimorum: est bonus, devotus, moderatus et in confessionali sedulus... excepta naturali proclivitate ad venationem nullum in eo neque naturale neque morale vitium censoria virga dignum observatum est.«

4. Mihelič Ivan Baptist si je kot dekan svibenski napisal sam to-le kvalifikacijo, ki jo nahajamo v nadškofa Brigida »Protocollum Decanatum Archidiaecesis Labacensis 1788: ... natus Dobravae in Parochia Moeschnachensi, aetatis suae annorum 40. Titulum mensae habet a rusticis ex Voglje, ordinatus sacerdos 25ta Septembris Anno 1775... Inimici multa vitia et defectus vident, amici nullos. prout quilibet experitur, qui diu lateque in mundo conversatur. Ingenii... [neizpolnjeno] corporis vires sufficientes ad munus curati, ob gratiam dicendi hucusque egregiis oratoribus comparatus... Labaci absolvit Theologiam Moralem, Pastoralem, Dogmaticam, Hermeneuticam etc. Patrologiam et Jus Canonicum et Historiam Ecclesiasticam: ex quibus omnibus semper primam classem cum eminentia promeruit, legit adhuc continuo... curam aminarum exercuit 4 annis Rochitschii, 7 annis Ratschachii: Rohitschii imi cooperitoris summa cum laude et Ratschachii Parochi officium Summa cum laude... Mores precatur

¹¹⁾ Leta 1754. je bil »auf der Ritterbank des landesfürstlichen Landrechtes in Krain« Anton Josef Vermatti von Wermersfeld.

¹²⁾ Tako »Protocollum«, ki navaja za leto njegove ordinacije 1771; v svoji prošnji leta 1789. pravi Vermatti sam, da je 15 let dušni pastir.

Deo et hominibus acceptos: conversatur cum viris tantum. Virtutes sibi omnes comparare studet, hucusque fuit ubique populo valde acceptus... scandalum etiam pusillorum summo cum studio vitat nec quantum illi constat, ulli unquam aliquod posuit. Non correptus unquam ob aliquid.

* * *

Rodil se je torej Mihelič na Dobravi župnije mošenjske, pač leta 1748¹⁵⁾. Bogoslovje je študiral v Ljubljani ter bil ordiniran 25. septembra 1775 »ad titulum rusticorum ex Voglje.« Očividno je še na to dve leti poslušal dogmatiko, dokler ni postal leta 1777. prvi kaplan pri glavni župniji Sv. Jerneja v Rogatcu; tam je služil štiri leta. Od leta 1781. do 1788. je bil župnik v Radečah, a potem dekan v Svibnem, odkoder je prosil za proštijo novomeško. Leta 1793. nahajam v Svibnem že novega dekana, Matijo Pöhma, Miheliča pa tega leta sploh ni več v »Catalogus sacerdotum archidiaecesis Labacensis.«

V njegovih izpričevalih opažam razliko med leti pred 1780 in po 1780. V Rogatcu je bil še »in peragendis divinis zelotissimus« ter je kakor učene knjige čital tudi »devotissimos ascetas«, odlikujoč se »Eccl. rituum debite servandorum peritia«, a kasneje je ves vnet za šolo in »Verbreitung der Aufklärung, Abschaffung schädlicher Mißbräuche« ter »reinen, vernünftigen Gottesdienst.«

Njegova duševna naobrazba ni bila slaba. Ako ga torej Brigido ni smatral sposobnim za Novo Mesto, je treba najbrž misliti, da je nadškof dvomil o stvarnosti in pristnosti njegove prosvetljenosti in njegove svobodoumnosti. Ne smemo prezreti lastne Miheličeve trditve, da na njem »inimici multa vitia et defectus vident.« Očividno je bil častihlepen in domišljav.

¹⁵⁾ Pohlin ga imenuje »Kroppensis«, a to je pomota; v svoji kvalifikaciji iz leta 1788. pravi, da je »aetatis suae annorum 40;« bolj moramo verjeti temu podatku, nego podatku v izpričevalu Fürnbergovem, kjer se Mihelič istega leta (1788) imenuje 38 let star. — Dobrava, današnja samostalna župnija »ex Mošnje 1788«.

* * *

Znan je Mihelič kot pesnik Devovih »Pisanic«. V njih prvem letniku (1779) nahajamo Miheličevo »Milo pesem, katiro je k hvalli teh pregovorov pejl.« Imel je Mihelič v rokopisu zbirko pregovorov, »quae si in ordinem seu systema redacta evulgaret, Carniolicae literaturae non modicum praestaret beneficium.« V oni pesmi, uvodnici tem »Pregovorom«, je Mihelič slavil tudi Pohlina, češ, da mu je »peržgal leto luč, 'nu lušt mu naredil, zvestu poslušat, al tud' kranjske modrice pojo,« in ga izpodbujal, »de b' le oblubo končal, ktiro nam tukaj daje.« Zato je Pohlina zložil in v istem letniku »Pisanic za Miheličevo pesmijo objavil, Witestko pesm' unemu za odgovor, katire je njemu na čast hvallo teh pregovorov pejl,« to je, Miheliču. Pohlina imenuje v tej pesmi, ki se začne z besedami: »Kajzen glas? ktir' se skuz votle doline rezlega lesëm k nam doll, perjetn iz hribov gorenskeh,« Miheliča »modrega Bellineža« in »kranjskega Jazona« ter mu pravi:

»S te pišve glasam vse drevja, vso živino za sabo
vlečeš, naš Jazon. Kaj otšeš drugega še več?
Le vkaži, kar 'tšeš, al daj kar otšeš imeti,
kmal boš ti slišal, kok' Kranjska tica zna pejti.
Ona bo pejla toku, koker se njo ti naučil:
Ti se Kranjske Jazon Ti se me k temu podvizal.
Buh Te je dal: Buh večne Te živi nam še kej dalej.«

Miheliča je zbudil Pohlina s svojo gramatiko, ki ima tudi nauk o kranjskem verzoslovju¹⁴⁾. Miheličeva beseda »tukej« se nanaša na to delo Pohlinovo iz leta 1768. in zajedno svedoči, da je Mihelič pesem zložil ob še živem, prvem dojmu Pohlinove knjige, očitvidno pred letom 1775., ko je Pohlina odšel na Dunaj. Uvaževati je še tu podčrtane besede v začetku Pohlinove pesmi, ki nam kažejo Pohlina »doli« (v Ljubljani), a Miheliča »v hribih gorenskih«. Mihelič je bil baš takrat še bogoslovec (zato ga Pohlina imenuje »en Kristusov Jogr«?). Misliti si torej moramo, da je Mihelič v dobi svojih študij zbiral pregovore.

¹⁴⁾ »V njemu sem jest, kar Pevke pojo, nekolku zamirkal.«

O izviru svojih pregovorov pravi Mihelič, da »na Gorenjskem so te, te na Dolenjskem doma« (sc. cvetke pregovorov) in pa:

»če je lih pernesena katira s' ptuje dežele,
toku ima že ta prave, ja kranjski svoj gvant.«

Dolenjske domovine nekaterih pregovorov si ne moremo tolmačiti z njegovim župnikovanjem v Radečah, zakaj tja je prišel šele leta 1781.¹⁶⁾, tuja dežela pa pač tudi ni Štajerska, marveč je pač misliti na nemške ali celo na prvotne latinske pregovore.

Iz tega bi sledilo:

Mihelič je bil po času prvi pesnik (ali vsaj izmed prvih pesnikov) »Pisanic«. Slovnica Pohlinova in njegova poetika je zbudila pesnika Miheliča, a pesnik Mihelič pesnika Pohlina. Miheliču gre torej večja važnost nego se je dosihdob mislilo.

Z imeni »Belin, Jazon, sonce« je Pohlin v svoji slovnici (184) tolmačil ime grškega Apolona: Jazon-Apolon mu je pač junak, ki od istoka prinese runo zatega solnca, Mihelič-Jazon, junak, ki je sprožil »argonavtski pohod« kranjskih sinov v solčno deželo modric.

5. Tomo Fran Pogačnik. Zgoraj je omenjeno izpričevalo, ki ga je leta 1777. dal Miheliču profesor Fran Pogačnik za kanonsko pravo in cerkveno zgodovino in sicer za l. 1775; v teh letih je torej Pogačnik bil profesor teh strok v Ljubljani; na tem mestu nahajamo Frana Pogačnika tudi še leta 1782., »Professor Juris Canonici & Historiae Ecclesiasticae, Examinator Pro-Synodalis, log. im Petermannischen Haus in der St. Florianigassen 155.« Leta 1789./1790. kompetira za proštijo novomeško kot profesor cerkvene zgodovine iz Innsbrucka: z dvornim dekretom z dne 20. septembra 1783 so bile teološke študije v Ljubljani in Celovcu ukinjene in dotični profesorji iz Celovca v Gradec, iz Ljubljane premeščeni v Innsbruck, kjer

¹⁶⁾ V »Bibl. Carn.« je Mihelič Pohlinu le »Kroppensis, parochus in Radzach.«

se je ustanovilo generalno semenišče; tem potom je prišel Pogačnik v Innsbruck ter je torej prosil v Novo Mesto še pred ukinjenjem generalnih semenišč. Leta 1792., dne 1. septembra je Tomo Fran Pogačnik na novo imenovanemu prefektu novo-meške gimnazije, kanoniku Jos. Strbencu dal izpričevalo sposobnosti za to mesto in sicer kot rektor študijskega konsesa v Ljubljani: za to čast je bil imenovan z dvornim dekretom z dne 20. aprila 1792 in je bil prvi rektor tega oblastva.

Rektor študijskega konsesa pa ni bil dolgo. Že l. 1793. je bil župnik v Moravčah »Decanat. Aych.«, takisto l. 1794¹⁶⁾.

* * *

Nadškof Brigido je v svojem prvem predlogu priporočal onega, ki je bil očitno najbolj jožefinskega duha, Rodeta, a se osobito neugodno izrazil o onem, kojega jožefinstvo valjda ni bilo čisto stvarno in izvirno, o Miheliču. Zmagal je odločni jožefinec Peršič, ki je bil graškemu guberniju direktno znan.

Dodatek

o Josipu Pohlinu, bratu otca Marka.

Marka Pohlina »Tu malu Besedishe treh jesikov« iz leta 1782. ima na drugi strani latinske verze, s katerimi Josip Pohlin, kooperator pri Sv. Štefanu na Dunaju, proslavlja svojega brata Marka kot gojitelja »kranjskega« jezika;

¹⁶⁾ Pri dvojnih imenih nastanejo lahko neskladnosti. V »Catalogus sacerdotum archidiaecesis Labacensis 1793« je med ljublj. konsistorijalnimi svetniki naveden »Dr. Franciscus Pogatschnig SS. Thl'iae Doctor Paroch. in Moraitsch,« a pri župniji Moravče se imenuje »D. Thomas Pogatschnig, parochus.« — V istem katalogu za l. 1794. je med konsistorijalnimi svetniki »A. R. ac Clar. D. Franc. Pogatschnigg, SS. Theol. Doc. Par. in Moraytsch,« a pri župniji Moravče »A. R. ac Clar. D. Thomas Franc. Pogatschnig SS. Thl'iae Doct. Consistorial. Paroch.« Torej Tomo Fran Pogačnik!

Quot libros patria, longum sit dicere, lingua
vulgaris, gentis gloria Carnioliae!
Carniolio per Te Musas sermone canentes
orbis miratur, prodiumque putat.

Ta Markov brat je v dobi cesarja Jožefa II. na Dunaju osobito kot propovednik igral precejšnjo ulogo ter bil trn v peti jožefinskim dunajskim krogom.

Med dunajskimi pesniki one dobe se imenuje tudi on poleg nekega Petraka. V posebni brošuri, ki je razpravljala o dunajskih pevcih l. 1785., se čita o njem, da je bil »ein eifriger Verteidiger des Aberglaubens und was sonst immer damit verbunden ist: ein ungehorsamer Untertan.« Ustanovil je v opreki s cesarskimi ukazi bratovščino medsebojne molitve, a je zato bil kaznovan s 14 dnevnim zaporom in s 100 gld. globe, »was ihm als Geistlichen am wehesten tat,« dostavlja pisec brošure, a vedeti je treba, da je Pohlin imel le 150 gld. letne plače. Isti brošuropisec je o njem zložil te-le verze:

Mein Seel ein unermüdeter Mann,
nicht eine Stunde kann er müßig bleiben,
wenn er vor Häßigkeit die Ketzer nicht mehr kann
verdammnen mit dem Munde, so fängt er an zu schreiben.

Za to bratovščino po vsej priliki je prodajal leta 1785. po 2 kr. »Herz-Jesu-Andachtbüchlein«. Takratna jožefinska »Wienerische Kirchen-Zeitung« je ropotala zoper to, češ, »das fördert nur den Rottengeist der Jesuiten, gibt Veranlassung zu Winkelandachten und Unkeuschheit« — najbrž je kardinal Migazzi sam prosil zanj, da ga je doletelo le 14 dni zapora in 100 gld. globe — »Wienerische Kirchen-Zeitung« je bila za to, da naj bi se bil rajši odstavil kot svečenik v duhovnem pastirstvu. Njegov zaščitnik je navedel kot olajševalno okolnost njegovo »versko vnemo« — a »W. K.-Z.« je mislila, da je baš ta verska vnema za dušobrižnika najnevarnejša lastnost, ki je ščuvala že papeže »wider ihren rechtmäßigen Kaiser.«

Ko je kurat Pohlin propovedoval v Vösendorfu pri Dunaju, je po dogovoru prišla četa kritikov, njemu sovražnih jožefincev,

tja, da bi si ga privoščila po svoje. Domenili so se, da se postavijo najprej pod propovednico, potem pa nenadoma pridejo izpod nje, mu nepremično zro v oči in ga tako zmedejo.

O tem je Jos. Pohlin izdal posebno brošuro »Gnade und Abfertigung einer hochgelehrten Gesellschaft der Predigerkritiker«, a njegovi burko-ljubni protivniki so ga odslej imenovali »Fleischhaker«, češ da vse na drobno razseka, kar ni v duhu Cochemia et consortium.

Jos. Pohlin je bil torej vse prej kakor jožefinec in v tem od svojega brata Marka različen; skupen jima je pa bil živahni temperament in bogata fantazija ¹⁷⁾.

Prazgodovinska najdišča na Kranjskem.

Opisal Jernej Pečnik.

V najstarejši dobi so prebivali ljudje v stavbah na koleh. Slede se take stavbe najbolj na ljubljanskem Barju. Z vodo je bila takrat zalita še vsa ravnina od Ljubljane do Vrhnike. Najdbe kažejo, da prebivalci niso poznali nobene kovine; orodje so imeli iz kostij, rogov in kamena. Po vodi so se vozili v čolnih, narejenih iz debelih, izžganih drevesnih debel. Živili so se večinoma od ubitih živalij.

V bakreni in bronasti dobi je bila dežela slabo obljudena, le malo imamo ostankov iz tistega časa. Pri Jurkovi Vasi v valtovaški župniji so pač izkopali kmetje kup znamenitega bakrenega in bronastega orodja, ravno tako tudi pri vasi Veliki Koren nekoliko, a vse te reči so bile izdelane drugod.

V hallstatski dobi so se ljudje posluževali za izdelavo orodja in orožja bronu in želeža. Stanovanja so si napravljali

¹⁷⁾ Omenjene lat. verzje Jos. Pohlina navaja tudi Marn v Jezičniku, vse drugo sem posnel po Seb. Brunnerju: »Die Mysterien der Aufklärung in Oesterreich,« p. 119., 441. in 192. Stvar torej ni nova, vendar sem jo tu priobčil, ker bi sicer morda še zopet dolgo trajalo, da bi kdo to zasledil.

po hribih. Okoli vršne ravnice so zabili v zemljo debele kole, zapletli jih s protjem in zamazali z ilovico. To so bile njih trdnjave in bivališča. Vhodi so bili navadno od severne in južne strani. Na sredi je bil prostor za živino. Zidati niso znali. Tudi poljedelstva, pisanja in denarja niso poznali. Pač pa so si izdelovali sami kuhinjsko posodo, iz živalskih kož so si narejali obleko in ženske so znale presti. Verovali so v življenje po smrti, zato so spoštovali mrličje in jim polagali v grobove lepe okraske in posode. Na Magdalenski gori smo našli pokopano žensko, ki je imela na sebi do osem tisoč korald in več drugega kinča. Nekateri grobovi so krasnih predmetov zelo bogati. Najbrže se iz te dobe v nobeni deželi še ni našlo toliko najdb, kot na Kranjskem, zlasti na Dolenjskem. Večina hribov je bila obljudena. Le v malo krajih so se našla stanovanja v ravnini.

Rimljani so pregnali prebivalce s hribov in začeli zidati mesta po ravninah. Glavno mesto je bilo Emona (Ljubljana), potem so bila večja mesta: Nevioudunum (pri Krškem), Praetorium Latobitorum (Trebnje), Crucium (pri Št. Jerneju), Nauportus (Vrhnika) i. t. d. Lončene posode in kinč so sprva Rimljani prinesli seboj iz Italije, potem so pa napravili lončarije tudi na Kranjskem, kakor v Lahovčah in pri Brezovcu. Trupla mrličev so poprej sežigali in zakopavali pepel od njih v žarah, od časa cesarja Konstantina, ki je postal kristjan, so pa vse mrličje pokopavali. Pravi mojstri so bili Rimljani v izdelavi vodovodov in kopaljšč.

Najdbe pri Bledu, Kranju, Mengšu, Zagorju in Beli Cerkvi bi utegnile biti iz časa, ko so se v naši domovini naselili Slovenci.

Pri iskanju prazgodovinskih stanovanj in grobišč sem se že mnogo trudil v življenju in precej natanko sem preiskal vso deželo. Postaral sem se. Da se sad mojega truda ne izgubi, sem se namenil tu objaviti vsa najdišča, katera sem zasledil na Kranjskem, in sicer po zemljevidih generalnega štaba.

I. Novo mesto. (Z. 22. C. XII.)

1. *Dol, vas pri Št. Vidu poleg Štičine.* Zahodno od vasi na hribu proti Virju in 'v »Malem Borštu«, gozdu proti cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču, je bilo velikansko prazgodovinsko selišče, obdano z nasipom, kateri je na več krajih do 10 m visok. Gotovo je bilo tudi stanovanje pri cerkvi sv. Nikolaja. Južno od vasi na njivah sem izkopal več zanimivih grobov iz hallstatske dobe. Znamenito je, da se je našla tu med tremi navadnimi posodami jako lepa vaza z znamenitimi ornamenti, gotovo grško delo. Blizu je več gomil. Grobi se izoravajo.

2. *Št. Vid pri Stičini.* Pri vasi je bilo pri obdelovanju zemlje najdenih že mnogo rimskih žganih grobov iz II. stoletja.

3. *Sv. Rok pri Št. Vidu.* Pri cerkvi in nad cerkvijo prazgodovinsko stanovanje in v bližini gomile.

4. *Venceljev hrib* pri Radohovi Vasi. Prazgodovinsko stanovanje in gomile.

5. *Vrh pri Sobračah.* Lepo prazgodovinsko stanovanje.

6. *Premskovo*, župna cerkev in vas Gradišče. Okolo cerkve lepo in veliko prazgodovinsko stanovanje.

7. *Obla Gorica.* Od Premskovega proti Obli Gorici malo pa lepo prazgodovinsko stanovanje. V okolici Oble Gorice grobi iz bronaste, hallstatske in rimske dobe. Pred 18. leti je našel ondi neki kmet v nekem zasipu bronast meč z okraski.

8. *Moravče*, v župniji Sv. Križ pri Litiji. Severno od vasi na senožetih, Roje imenovanih, je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje. Kmetje so ondi izkopali že mnogo grobov. Bilo je tu več gomil iz hallstatske dobe. Nekatero sem prekopal že l. 1885., l. 1902. pa jaz in kustos c. kr. dvor. muzeja Szombathy in dr. Told. Jeden dan je bilo izkopanih 29 ogrodij z dobro ohranjenimi kostmi in raznimi priložki iz dobe ljudskega preseljevanja ter tudi nekaj lončenih posod. Ondi je jako znamenito grobišče.

9. *Tihobje.* V vasi malo, a lepo prazgodovinsko stanovanje.

10. *Sajenice pri Tihaboju*. Nekaj gomil.
11. *Zagorica*, vas pri Čatežu. Pri vasi v hosti prekopal sem z dr. Toldom z Dunaja gomilo, našla sva 19 grobov iz hallstatske dobe, v njih lepe z zlatom okrašene uhanе.
12. *Žubina pri Velikem Gabru*. Na njivah južno od vasi veliko rimsko grobišče z žganimi grobovi, več vrst priložkov, kakor rimskih posod, igel i. t. d., vendar bolj revno grobišče.
13. *Medvedjek*, hrib nad Velikim Gabrom. Ondi so našli kmetje več rimskih grobov leta 1903.
14. *Spodnje Prapreče*. Ondi je šla mimo rimska cesta in poleg nje so našli kmetje že mnogo rimskih grobov.
15. *Mali Videm pri Št. Lovrencu*. V vasi so našli kmetje lep rimski kamen s podobami in na njivah tudi več rimskih grobov.
16. *Krtina pod Št. Lovrencom*. Pri zidanju neke hiše so bili najdeni znameniti rimski grobovi. Bilo je ondi veliko grobišče. Prekopal sem leta 1885. več grobov. Našla se je ondi tudi lepa marmorna svetilka, katero so pa kmetje razbili.
17. *Škovec*. Kmetje so pri vasi na njivah našli rimske grobove.
18. *Velika Loka*. Od vasi proti zahodu se je našlo že pred več leti mnogo rimskih grobov z lepimi priložki.
19. *Kamen Potok pri Trebnju*. Mimo je šla rimska cesta. Našli so ondi lep rimski kamen z napisom in na njivah več rimskih grobov.
20. *Breza pri Trebnju*. Pri vasi so našli kmetje že mnogo rimskih grobov na njivah.
21. *Sveti Štefan pri Trebnju*. Pri tej vasi na njivah je rimsko zidovje, istotako tudi na višini proti severju od vasi. Tu se je našlo že mnogo rimskih grobov. — Od Sv. Štefana proti Trebnju je vas Pristava. Pri hiši, »Kravcar« imenovani, je znamenito rimsko grobišče; ondi so pokopavali Rimljani mrliče iz mesta »Praetorium Latobicorum«. Na stavišču te hiše in okoli so našli v grobovih lepe lončene posode in druge priložke. Na stotine grobov je že razkopanih. Mimo hiše je šla rimska cesta.

22. *Trebnje*. Kjer stoji vas Trebnje, je bilo rimsko vojaško postajališče. Ondi so bili nastanjeni vojaki 10. in 14. legije. Kraj sem pred malo leti preiskal z gosp. dr. Premersteinom. Našla sva veliko zidovje in tudi rimsko svetišče. Žgavni altar sva našla še dobro ohranjen. V Trebnjem se je našlo že mnogo rimskih napisnih kamenov od vojakov 10. in 14. legije. V drugem stoletju p. Kr. so namreč Rimljani poslali svoje vojake, da so domače prebivavce, ki so bili že 100 let v rimski oblasti, s hribov v doline spodili, da bi se gori v svojih utrdbah ne mogli braniti. Do tedaj so domačini živeli na hribih po svojih navadah, ker pa se je to Rimljanom nevarno zdelo, spodili so jih ter jih naselili v ravninah. Morali so radi ali neradi živeti po rimski šegi, pečati se s poljedelstvom in dajati davke nikdar sitim Rimljanom. Do družega stoletja domačini niti rimskega denarja niso rabili, vsaj na Dolenjskem ne, niti posod in drugih rimskih obrtnijskih izdelkov. To je lahko posneti po najdbah iz grobov. Na prazgodovinskih grobiščih ni najti nobenih rimskih predmetov. Blizu pa, kjer so poznejša grobišča, nahajamo že mesto na prosto roko narejenih posod rimski fabrikat, svetilke, novce i. t. d. Saj so bili ti izdelki v ceno, ker so se na debelo izdelovali in ker so jih izdelovali sužnji. Prej so posode in drugo med seboj zamenjevali, zdaj so pa robo prodajali in kupovali za denar. Ker je ljudstvo obubožalo, si ni moglo več preskrbovati dragocenih pasov, korald iz jantarja in bronastih situl; orožja pa tako že ni smelo imeti, toraj teh reči niso mogli več dajati v grobove. — Znano je, da so šele Rimljani razširili tu sem vinorejo.

23. *Vrhtrebnje*, vas v hribih od Trebnja proti Dobrniču. Znamenito stanovanje prvih na Kranjsko došlih Slovanov je bilo blizu te vasi. Nasipi so do 10 m visoki. Okrog so bili leseni koli. Tu je vse drugače, kakor pri seliščih iz hallstatske dobe. Jdnakih selišč je malo na Kranjskem.

24. *Trebnje*. Nad trebanjskim gradom proti jugu sta v grajski hosti dve podzemeljski jami, v katerih so ljudje v starih časih stanovali. V njih so se našli rimski ostanki in tudi denarji.

25. *Ponikve pri Trebnju.* Od Trebnja proti Mirni Peči je vas Ponikve. Tam je bilo rimsko grobišče. Našlo se je že več rimskih grobov.

26. *Lukovka.* V cerkvi sv. Petra je vzdian velik ter jako lep rimski napisni kamen. Mimo je šla rimska cesta od Praetorium Latobicorum in na Neviodunum. Pri cerkvi so rimski grobovi in tudi pri vasi so rimski ostanki. Jako znamenit kraj je.

27. *Jezero,* vas blizu Lukovke. Tu je bilo najdenih že mnogo rimskih grobov; veliko rimsko grobišče je iz drugega stoletja p. Kr. — Sami žgani grobovi.

28. *Dedna Vas.* Na njivah je bilo najdenih že več rimskih grobov.

29. *Sv. Ana,* gora s cerkvijo med Trebnjem in Mirno Pečjo. Na vrhu lepo prazgodovinsko stanovanje in takoj pod njim na njivah nekaj gomil. Tu so kmetje že pred 20. leti našli pri oranju mnogo starin: zapestnic, sulic i. t. d., bronasto situlo so pa razbili.

30. *Gumbišče,* ž. Št. Vid. Na njivah pri vasi več rimskih grobov.

31. *Sela pri Šumberku.* Pri vasi je bilo na njivah najdenih že več grobov. Na neki višini severno od vasi je bilo najstarejše prazgodovinsko stanovanje, zraven tega so bili najdeni veliki kosi bron. Dobil sem en kos težak 16 stotov. Kmetje so našli še več takih kosov. Ondi so bron topili ter v bronasti dobi delali različne okraske. Taki kosi se sicer na Kranjskem niso še nikjer našli.

32. *Valična vas,* ž. Zagradec. Na pašnikih čudno staro rimsko zidanje, kakoršno se je na Kranjskem našlo samo na Mačkovcu pri Dvoru (Žužemberk). Našel sem na njivah pri vasi tudi znamenito grobišče iz latenske dobe; izkopal sem več lepih velikih mečev, sulic, sekir, fibul in posebno še čuden bronast pas (bronasta veriga s konjsko glavo pri zaponi), tak pas še ni bil na Kranjskem najden. Neki kmet je našel na njivi bronast meč s čudnimi vzboknjenimi podobami na držaju.

Zraven se nahajajo tudi rimski grobovi iz latenske dobe. Dalje proti cerkvi sv. Martina je vse polno prazgodovinskih stanovanj in rimskih grobov. Našlo se je že mnogo rimskih novcev. — V cerkvi sv. Martina je vzdian rimski napisni kamen. Okrog cerkve in pod njo daleč na okrog je vse polno nasipov prazgodovinskih stanovanj, enakih malo na Kranjskem.

33. *Dečja Vas pri Krki.* Pri vasi pod hribom zelo lepa podzemeljska jama. Za turških časov je bila ta globoka jama pribežališče kristijanov in z debelim zidom zaprta. Našel sem v njej človeške kostnjake.

34. *Breg pri Krki:* Pri reki Krki zopet mala, a lepa podzemeljska jama. Imela je nekaj vrata, da so se stanovalci vanjo zapirali.

35. *Šmihel pri Žužemberku.* Tam, kjer je farna cerkev, in na njivah poleg nje je veliko rimsko zidovje. Rimski grobi. V cerkev je vzdian rimski nagrobni napisni kamen.

36. *Dobrava, ž. Dobrniče.* Na pašnikih sem prekopal leta 1896. 15 gomil ter našel lepe predmete, tudi bronasto čelado z dvema grebenoma, ki je v c. kr. dvornem muzeju na Dunaju. Na njivah so tudi ostanki močnega zidovja iz turških časov, velika trdnjava z debelimi zidovi.

37. *Korita* (od Dobrave proti Dobrniču). Pri vasi se je našlo že več rimskih ostankov, na njivah rimskih grobov in rimskih srebrnih novcev. Te so menda zgubili rimski vojaki pri obleganju silne prazgodovinske trdnjave, ki je stala nad vasjo.

38. *Korita.* Na hribu zahodno od vasi je bilo jako močno utrjeno prazgodovinsko selišče z visokim nasipom, da ga je bilo težko premagati. Stanovalci so ondi tudi v hallstatski dobi železno rudo topili. Prekopal sem leta 1896. v gozdih in na njivah več gomil.

39. *Kal,* vas od Dobrniča proti Mirni Peči. Pri vasi v skalnatih pašnikih je globoka podzemeljska jama, visoka do 10 m. V njej so ljudje v rimski dobi stanovali. Našlo se je več človeških ogrodij in zraven rimski novci. Ker je jama tako

globoka, je morala gotovo imeti od strani kje svoj vhod. Od vrha menda vendar ni nihče v njo hodil.

40. *Srednji Globoki Dol.* V dolini je v neki hiši zidan rimski napisni kamen. Na njivah so našli kmetje že rimske grobe.

41. *Spodnji Globoki Dol.* Pri vasi velika podzemeljska jama. V njej so se našla človeška ogrodja.

42. *Mačkovec*, vas pri Dvoru poleg Žužemberka. Vas je na višini. Po vsej vasi se nahaja rimsko zidovje in rimska opeka. Jednako je samo pri Valični Vasi, sicer nikjer na Kranjskem. Na njivah so mešani rimski in prazgodovinski grobovi z jako lepimi najdbami. Našle so se tudi lepo obdelane kamenite plošče. Možno je, da je bilo tu rimsko svetišče. — Na njivah od Mačkovca proti Ždinji Vasi polno grobov.

43. *Mačkovec-Vinkov Vrh.* Med vasema je na višini gozd; tu je bilo silno močno utrjeno prazgodovinsko selišče z visokim kamenenim nasipom, kakoršnih je malo na Kranjskem. Na pašnikih in njivah vasí Vinkov Vrh je več gomil. Leta 1885. sem jih nekaj prekopal ter našel znamenite predmete, med temi več bronastih kotlov, strto bronasto čelado, mnogo bronastega okrasja, fibul s konjskimi glavicami, znamenito žensko okrasje. Najdbe so se oddale kranjskemu deželnemu muzeju.

44. *Plešivica* (590 m, hrib od Vinkovega Vrha proti vzhodu). Na hribu je bilo prazgodovinsko stanovanje iz hallstatske dobe. Kmetje, ki imajo gori košenice, so na selišču našli več vrst bronastega okrasja: igle, koralde in druge reči. V bližini mora biti bogato grobišče.

45. *Meniška Vas pri Toplicah.* Med Meniško Vasjo in Selami na višini v gozdu je bilo znamenito prazgodovinsko stanovanje z dobro ohranjenim napisom. Ljudje so menili, da je bil ondi kak samostan. Odkril sem je leta 1896. Tu so prebivalci tudi železno rudo topili ter delali orožje. V stanovanju se nahaja cele kupe železne žindre. — Blizu tam po hosti in košenicah je mnogo gomil. V dveh letih sem jih več prekopal

za c. kr. dvorni muzej na Dunaju. Našle so se jako znamenite stvari, dobro ohranjene.

46. *Sela pri Toplicah.* Pri vasi na košenicah in v gozdu je bilo veliko lepih gomil, katere sem prekopal za c. kr. dvorni muzej. Našli so se lepi predmeti.

47. *Straža pri Vavti Vasi.* Jako znamenit kraj. Med železniško postajo in reko Krko na ravnini je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje z velikim nasipom iz hallstatske dobe. Na ravnem enakih naselbin na Kranjskem ni. Zraven je grobišče. Pri kopanju peska so kmetje našli že mnogo grobov z vsakovrstnimi hallstatskimi priložki. Blizu stanovanja je bila topilnica železne rude. Nahaja se več kot 100 po dva metra dolgih in širokih ter en meter globokih jam, v katerih so železno rudo topili, da so delali iz železa orožje. V teh jamah se nahajajo veliki kosi stopljene železne rude, celo po 50 kg teški. Tako velike topilnice iz hallstatske dobe še nisem videl.

48. *Jurkova Vas pri Vavti Vasi.* Pri tej vasi v gozdu so našli kmetje že pred 30 leti po naključbi velik kup bronastih predmetov iz bronaste dobe: srpe, nože, sekire, sulice, zapestnice i. t. d., skupaj več sto kilogramov težkih. To so morali potujoči rodovi iz one dobe v zemljo spraviti, potem pa niso več iskat prišli in tako je zakopano ostalo. Našli so to z vozom: ko so tam čez vozili, je slučajno kolo prišlo do starin. Reči so potem kmetje izkopali, več jih je prišlo v deželni muzej, ostalo so raznesli in razmetali, ker je bilo to najdeno za časa, ko se nihče ni brigal za prazgodovinska selišča in grobišča.

49. *Šmihel pri Novem Mestu.* Pri župni vasi so kmetje našli pri obdeljavanju njiv več rimskih grobov.

50. *Novo Mesto.* Ko so pred mestom blizu pokopališča pred 15. leti delali novo državno cesto, našli so mnogo lepih rimskih in latenskih grobov, in ko so leta 1902. zidali novo poslopje za c. kr. okrajno glavarstvo nad cesto, so pokončali na stotine najlepših grobov iz hallstatske in rimske dobe in razbili najdbe. Meni je bila c. kr. osrednja komisija za umetnostne

in zgodovinske spomenike naročila, da naj bom pri kopanju navzoč, da se rešijo najdbe. Prosil sem dovoljenja tudi c. kr. deželno vlado, a c. kr. deželni predsednik baron Hein mi je prepovedal; ker so delavci grobove končali in predmete razbili, je le malo reči dobil deželni muzej.

51. *Novo Mesto*. Severno od mesta na kapiteljskem hribu je kapiteljska pristava (»Marof«). Ondi je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje in zraven dve gomili, kateri sem leta 1894. prekopal s prof. dr. Hörnesom iz Gradca za c. kr. dvorni muzej. Našla sva 84 grobov iz hallstatske dobe.

52. *Spodnje Kamnice*. Pri vasi na njivah se je našlo že mnogo rimskih grobov.

53. *Bučna Vas*. Ondi je v neki hlev vzdan rimski miljnik z napisom.

54. *Ragov pri Novem Mestu*. Pri vasi na oni visočini, kjer so sedaj njive, je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje in precej zraven proti vzhodu v gozdu graščaka Smoleta iz Grabna so bile gomile, jedna silno velika. Pri prekopovanju je bilo videti, da so bili ondotni prebivalci iz hallstatske dobe bolj premožni, toda imeli so menda čudno vero, mrličje so sežgali s priložki vred, lončene posode razbili in vse skupaj v zemljo zmečali, ne da bi bili kak grob naredili, na vrh so nametali zemljo.

55. *Smlena Vas*. Nad vasjo je bilo zelo lepo prazgodovinsko stanovanje.

56. *Krka*, vas pri Krki. Pri vasi na njivah je rimsko zidovje. Kmetje so pri obdelovanju njiv našli ondi že mnogo rimskih srebrnih denarjev.

57. *Smolena Vas*. Pri vasi v gozdu so našli kmetje že več grobov iz hallstatske dobe.

58. *Št. Peter pri Novem Mestu*. Na župniških njivah sem prekopal z dr. Hörnesom leta 1894. več gomil za c. kr. dvorni muzej. Sami žgani grobovi. Prav zraven gomil so bili tudi rimski grobovi raznih vrst, celo zidane kapele. Zadaj v grajski hosti so velike gomile, katere sem leta 1901. prekopal za c. kr. dvorni muzej.

59. *Stari Grad*. Zraven gradu je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje.

60. *Ratež pri Brusnicah*. Od vasi Rateža proti Brusnicam je bilo v gozdu mnogo gomil, katere sem prekopal leta 1895., našel sem lepe grobove z okraski in orožjem iz hallstatske dobe. Starine sem poslal v c. kr. dvorni muzej na Dunaju.

61. *Gabrje* v brusniški župniji. Na višini blizu cerkve je bilo prazgodovinsko stanovanje. Pri vasi na njivah so našli že mnogo rimskih grobov. Zahodno od vasi sta bili na njivah dve veliki gomili, kateri sem prekopal leta 1901. Bil je pa v njih le pepel.

62. *Tolsti Vrh*. Pod to vasjo v gozdu je bilo znamenito in nenavadno prazgodovinsko stanovanje.

63. *Vrhpolje*. Pri tej vasi so našli kmetje na njivah veliko rimsko grobišče in razkopali že mnogo grobov. Tudi jaz sem že nekoliko grobov tam izkopal.

64. *Spodnja Ševnica* v mirnski župniji. V vasi in na njivah je bilo znamenito rimsko stanovanje. Kmetje so izkopali ondi velike kamenite plošče. Bil je to znabiti kak altar. Tudi dosti zidovja je tu. Našlo se je mnogo rimskih novcev iz I. stoletja po Kr. Malo dalje v hosti je več rimskih grobov.

65. *Mirna*. Na zahodni strani od vasi Mirne je na hribu vas Trbinec. Ondi je bilo zelo lepo prazgodovinsko stanovanje. Tu so našli lep rimski napisni kamen, postavljen nekemu bogu na čast. Po njivah so našli kmetje že mnogo grobov iz hallstatske dobe.

66. *Zabrdje pri Mirni*. V grajski hosti nekaj gomil in prazgodovinski grobovi.

67. *Mirna*. Severno od vasi na grajskih njivah je bilo več prazgodovinskih gomil.

68. *Zápuše*, grad pri Mirni. V bližnjem gozdu je tudi nekaj prazgodovinskih gomil.

69. *Sv. Helena*. Od vasi proti severu je bilo malo ali lepo prazgodovinsko stanovanje. Na njivah so našli kmetje že mnogo rimskih grobov.

70. *Vesela Gora*. Romarska cerkev na hribu pri Šent Rupertu. Ondi je bilo zelo lepo prazgodovinsko stanovanje.

71. *Vesela Gora*. Na vseh straneh hriba mnogo gomil.

72. *Grad Kamen*. Pri gradu v gozdu nekaj lepih gomil.

73. *Grad Rakovnik*. V hosti krog gradu mnogo prazgodovinskih gomil. Nekaj teh sem prekopal leta 1885. za deželni muzej.

74. *Volčje Njive*. Pri vasi na njivah so našli kmetje že dosti rimskih grobov in v gozdu je več nenavadnih gomil.

75. *Ostrožnik*. Nad vasjo je znamenito grobišče iz prazgodovinske in poznejše dobe, v tem čudne nenavadne igle in koralde. Nekateri grobi so žgani, v drugih so pa silno veliki kostnjaki. Na pašnikih je znamenito gradišče, nad vasjo na višavi in na njivah so našli kmetje že več rimskih grobov.

76. *Slepšek pri Mokronogu*. Pri vasi na pašnikih je bilo več gomil in zraven njih na lepem prostoru naravni, večinoma žgani grobi iz hallstatske dobe. Tu sem kopal leta 1884. in 1885. Znamenite starine so bile dobro ohranjene, posebno lončene posode, ker so bile dobro žgane in v peščeni zemlji. Jedna posoda je bila čudno okrašena, kakoršna se še ni našla na Kranjskem, potem jedna cela in jedna strta s podobami. Te in potem več sto lončenih posod z zapestnicami in drugim okrasjem sem dal deželnemu muzeju. A večine teh ni nikjer.

77. *Sv. Križ pri Mokronogu*. Pri vasi in pri cerkvi so znameniti grobi z dobro ohranjenimi kostmi, lepim bronastim okrasjem; orožje je kot novo, ker je ležalo v peščeni zemlji. Gori od cerkve sv. Križa so po njivah lepi, po dva metra globoki grobi s priložki; takih grobov je malo. — Dalje proti zahodu na pašnikih vasi Ribjek sem prekopal gomilo z jako bogatimi mrliči. Neka ženska je imela lepe zapestnice in nanažnice, na prsih silno veliko iglo (fibulo), tako okrašeno, da se jednaka na Kranjskem še ni našla. Poleg te je imela še 12 fibul, isto tako lepih, a manjših. Zraven so bile lončene posode, z rudečo barvo okrašene, se ve da strte, a črepine so bile dobro ohranjene. Višje gori sem našel latenske grobe. Do

leta 1884. ni imel deželni muzej še nobenih latenskih predmetov. Našel sem tudi mnogo dolgih mečev z ostrino na obeh straneh, več kot 20 dobro ohranjenih, potem znamenite fibule, zapestnice so bile vse drugačne, kakor iz hallstatske dobe, tudi mnogo železnih sekir, nožev, čudne železne verige za opasanje mečev. Dosti mrličev je imelo po dva meča po en meter dolga pri sebi, zraven sekiro, sulico, nož in še druge železne reči, kot železne ščite za na roko. V tej hosti sem izkopal več kot 100 latenskih grobov. Zbirka je v deželnem muzeju.

78. *Križni Vrh nad Sv. Križem*. Več lepih prazgodovinskih stanovanj, znamenitih, ker so tu bogati rodovi stanovali več stoletij.

79. *Mokronog*. V trgu na višini, kjer stoji grad, je bilo veliko rimsko zidanje.

80. *Mokronog*. Južno od trga v hosti je bilo veliko prazgodovinsko stanovanje in našlo se je tudi več gomil. Pod hribom v hosti od trga proti zahodu je bil leta 1884. najden lonec s približno 4000 rimskimi novci iz raznih časov, vendar največ od cesarjev iz let 250. do 300. po Kr. Denarje so na razne kraje razdali.

81. *Gornje Lahnice*. Pri vasi več gomil, nekatere teh sem prekopal leta 1884. ter našel lepe starine, za katere pa ne vem, če so še v deželnem muzeju. Našel sem več kostnjakov, jeden je imel v kosti na nogi zapičeno bronasto ost od pušice.

82. *Mokronog*. Od trga proti Sv. Florjanu je bilo na njivah najdenih več grobov iz rimske dobe.

83. *Cirnik*. Pri vasi prazgodovinsko stanovanje in nekaj gomil.

84. *Mladotiče*. V gozdu pri vasi sem prekopal leta 1902. tri gomile.

85. *Skronik*. Pri vasi v gozdu nekaj gomil.

86. *Kapla Vas* (blizu župne vasi Sv. Trojica). Pri vasi je bilo na vrtih in njivah najdenih grobov z okostji iz hallstatske dobe v peščeni zemlji, pa ne v gomilah.

87. *Sv. Jurij*, podružnica, ž. Sv. Trojica. Na špičastem hribu pri cerkvi lepo prazgodovinsko stanovanje.

88. *Malkovec*. Pri vasi sem prekopal leta 1901. dve gomili za c. kr. dvorni muzej.

89. *Sv. Trojica*. V gozdu od Sv. Trojice proti Mokronogu sem prekopal že leta 1885. več gomil in grobov. Tu so čudno zmešani hallstatski in rimski grobovi. Našle so se med drugim tudi nekatere zelo čudne lončene posode. Dal sem jih deželnemu muzeju.

90. *Slanč Vrh*. Pri vasi na njivah sem prekopal leta 1901. gomilo ter našel lepo žensko okrasje.

91. *Habájnica*. Pri vasi že prekopane gomile.

92. *Osredok*. Pri vasi je več gomil.

93. *Zagrad*. Pri vasi v hosti je več gomil.

94. *Rihpovec*. V gozdu pri vasi sem prekopal leta 1901. eno veliko gomilo.

95. *Čemže*. Pri vasi je podzemeljska, že precej zasuta jama s prazgodovinskimi ostanki.

96. *Ceróvec, ž. Trebelno*. Na njivah pri vasi še več rimskih grobov.

97. *Brezje*. V vasi in okoli nje je več lepih gomil, posebno nad vasjo proti zahodu v hosti. Leta 1895. in 1896. sem jih za dvorni muzej prekopal kakih petnajst. Bile so zelo bogate. V jedni je bilo 82, v drugi 60, v tretji 54 in v četrti 46 mrličev. V grobeh so bili silno lepi oskraski; dobil sem dobro ohranjeno bronasto čelado, lepe pasove, jednega s čudnimi podobami, jako lepe bronaste ovratnice (Halsringe), igle, vratne okraske, sulice in sekire ter posebno dobro ohranjene lončene posode, konjske okraske.

98. *Češnjice v trebelski župniji*. Pri vasi je bilo rimsko zidovje. Našli so že dosti rimskih grobov. V gozdu zraven vasi so tudi grobovi iz hallstatske dobe.

99. *Štatenberk*. V cerkvi sv. Martina je bil vzdian velik jako znamenit rimski kamen z napisom, postavljen 26 let staremu rimskemu vojaku. Na kamenu je relief. Mož na konju se bori z medvedom, a medved ga je umoril. Umrlega župnika Šularja sem prosil, da ga je podaril deželnemu muzeju. —

Dalje na njivah se nahaja rimsko zidovje in na drugo stran doline proti trgu je na hribu velikanski nasip, znamenita trdnjava, iz zgodovinske dobe. Krog in krog so velikanski nasipi, da je bilo nemogoče gori priti. Od Štatenberka proti zahodu je vas Podturn, tam sem leta 1902. v hosti prekopal veliko gomilo ter v nji našel okolo 30 grobov. — Od te vasi proti jugu nad vodo in vasjo Šuménje je na višini lepo stanovanje prvih Slovanov.

100. *Rojé.* Od vasi proti severu so našli na potu, na katerem so kolesa in voda zemljo odnesla, grobove iz hallstatske dobe: okostja z lepim lišpom, nanožnice in naročnice iz brona in lepe fibule. Grobišče je precej bogato. Tu sem večkrat kopal ter starine poslal c. kr. dvornemu muzeju.

101. *Beleč Vrh.* Precej pod vasjo je v gozdu več gomil. V hosti graščine Klevévž sem prekopal leta 1885. tri velike gomile, našel lepe izkopsnine ter jih poslal deželnemu muzeju.

102. *Mirna Vas.* Pri vasi v hosti sta dve veliki gomili.

103. *Irenga.* Ko so naredili kmetje njive in vinograde, izkopali so več gomil iz hallstatske dobe. Grobovi so bili precej bogati z lepim lišpom in velikimi lončenimi posodami.

104. *Veliki Strmec.* Pri vasi je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje, in potem je bila tam zidana trdnjava, jeden stolp iz srednoveške dobe.

105. *Žalovče.* Pri vasi na njivah je bilo več lepih gomil, katere sem prekopal leta 1894. za dvorni muzej. Našel sem lepe starine, posebno zapestnice in dobro ohranjeno orožje.

106. *Breza.* Pri vasi in v okolici je bilo več gomil, katere pa so večinoma že oropane.

107. *Gomila.* Pri vasi je bilo tudi več gomil, prekopenih od roparskih kopačev.

108. *Toplice.* Isto tako prekopenih več gomil.

109. *Gradenje.* Nad vasjo proti severu je bilo v hosti veliko gomil. Več sem jih prekopal leta 1897. za dvorni muzej. Precej gori je vas Mladovina, in naprej od te severno v gozdu je velikansko grobišče, gomila je pri gomili, grob pri

grobu. Tam so bili na Kranjskem prvi prazgodovinski grobovi najdeni. Neko bukev je bil piš podrl in na koreninah so visele vraščene zapestnice. Ljudje so se temu čudili. Prišel je rajni Dežman iz Ljubljane in prvi začel tam kopati. Našli so se znameniti predmeti, mnogo gomil so prekopali. Kopali so brez reda. Večina lončenih posod je ostala v zemlji. V okolici je bilo gotovo nad 100 gomil, v katere so pokopavali stanovalce z velikega prazgodovinskega stanovanja na Vinem Vrh.

110. *Vin Vrh*. Na tem hribu pri cerkvi sv. Jožefa je bilo toliko prazgodovinsko stanovanje, da takega ni na vsem Kranjskem. Od tod je krasen razgled proti Krškemu in Novemu Mestu in na vse strani. Na vrhu okolo hriba so bili visoki nasipi. V jedni uri se komaj pride okolo selišča. Tu so stanovali ljudje v hallstatski, latenski in rimski dobi in slede se tudi na vrhu starine iz časa prvih Slovanov. — Krog Vinega Vrha se nahaja velikansko število grobov iz vseh časov, ker so se vsa ljudstva, ki so prišla na Kranjsko, tu naselila. Pri Beli Cerkvi je, kolikor znano, najstarejša fara na Kranjskem, bila je že l. 1084. Okolo na vse strani je polno gomil, tako pri Družinski Vasi na pašnikih in njivah je na tisoče grobov. Večinoma so gomile že prekopane. Po hribu, kjer so vinogradi, so kmetje pred nekaj leti pri rigolovanju istih na tisoče grobov končali, večinoma iz latenske dobe, in gotovo jih je še veliko v zemlji. Tako znamenitega kraja ni daleč na okoli.

111. *Dolina*. Pri vasi prazgodovinsko stanovanje in gomile.

112. *Tomaža Vas*. Nad vasjo proti Vin Vrh je bilo v vinogradih in na njivah najdenih že več rimskih grobov; znameniti, iz skale sekani grobi in sarkofagi (kamenite krste).

113. *Stara Vas*. Nad vasjo je več gomil in pod vasjo je bilo najdenih že več rimskih grobov z zelo lepimi žarami in drugimi pridatki.

114. *Grmulje*. Pri vasi na njivah se nahaja rimsko zidovje. Kmetje so našli že vsakovrstne starine, celo zlat lišp. Blizu tam je tudi rimsko grobišče.

115. *Škocijan*. Pri župni vasi proti zahodu v hosti je več gomil in tudi lepo prazgodovinsko stanovanje.

116. *Hrastúle*. Pri vasi je bilo najdenih že več rimskih grobov.

117. *Zabukovje*, župnija Trebelno. Pri vasi je bila velika gomila, katero sem prekopal leta 1902.

118. *Brezovica v trebelski župniji*. Pri vasi je več gomil.

119. *Podturn*, župnija Trebelno. V hosti sem prekopal leta 1902. eno veliko gomilo.

120. *Sv. Peter pri Trebelnem*. (Podružnica trebelske župnije, prej župna cerkev.) Pod cerkvijo v gozdu mokronoške graščine na stoščastem griču znamenita utrdba. Zraven trdnjave štirivoglata cisterna, več metrov dolga, široka in globoka, iz katere so jemali vodo. Kakor dokazujejo najdbe, so je porimčeni prebivalci napravili potem, ko so bili premagani (od Hunov), da so se lažje branili. Jednaka je na Kranjskem samo še nad vasjo Mehovo na Gorjancih. Mrliče so pokopavali na njive; sami kostnjaki, s ploščami obloženi, iz zadnje rimske dobe. — Te trdnjave ni bilo možno premagati.

121. *Migovska Gora v mirnski župniji*. Tu sem prekopal dve gomili leta 1903.

122. *Vinica*, vas v šmarjetski župniji. Pri njej v gozdu več gomil.

123. *Mehovo*, vas v šentjernejski župniji na Gorjancih. Nad Vrhopoljem proti Gorjancem je bilo znamenito grobišče. V vasi in po njivah zraven vasi so bile gomile in v zemljo zakopani mrličji iz hallstatske, latenske in prve rimske dobe z lepimi priložki; podobne so najdbe onim z grobišča pri Sveti Luciji na Tolminskem. Prišel sem bil kopati tu že leta 1890., a kmetje me niso pustili kopati po vrtilih in po njivah. Pred nekaj leti je kopal kustos c. kr. dvornega muzeja Szombathy ter našel lepe starine.

124. *Bršlin pri Novem Mestu*. Severno od vasi na njivah posestnika in kamnoseka Kokalja so našli že mnogo rimskih grobov: Žgani mrličji s kamenjem obloženi. Leta 1903. sem izkopal tam že več grobov. V jednom sem našel več orožja

in lončenih posod, zraven lepo okrašeno stekleno posodo z grškimi črkami ob gornjem robu. Ta posoda je bila sprejeta v cesarsko rodbinsko zbirko¹⁾.

125. *Grublje pri Novem Mestu*. Pri vasi na njivah se nahaja rimsko zidovje. Kmetje so našli že razne vrste rimskih denarjev, tudi srebrne novce. — Znamenit kraj.

126. *Globoč Dol*. Pod vasjo v gozdu srednjeveško zidovje, pod razvalino so gomile in severno od vasi v gozdu zopet več gomil iz hallstatske dobe.

127. *Prečna pri Novem Mestu*. Zahodno od vasi na njivah so našli že več rimskih grobov.

128. *Múhaber*. Zahodno od vasi na neki košenici je bilo lepo prazgodovinsko stanovanje, zraven žgani grobi iz hallstatske dobe in niže na njivah rimski grobovi.

129. *Čečna Vas*. Proti vzhodu na neki višini je bilo na travnikih in v gozdu več gomil, večinoma že od kmetov prekopenih.

130. *Hmelnik*, grad. Od gradu proti vzhodu vas Kamen; tam je na višini prazgodovinsko stanovanje.

131. *Gradišče*. Blizu na višini, kjer so travniki in njive, lepo prazgodovinsko stanovanje in zraven grobišče, kjer so kmetje že mnogo grobov pri obdelavanju zemlje izkopali.

132. *Polje* (vas nad cesto od Novega Mesta proti Žužemberku). Na desno od vasi na višini lepo prazgodovinsko stanovanje. Grobe so tudi našli.

133. *Dobrava pri Dobrniču*. Na pašnikih sem prekopal leta 1896. in 1897. blizu 20 gomil za dvorni muzej.

134. *Pirošče*, župnija Stopiče. Od vasi proti Gorjancem je v gozdu velika gomila.

135. *Sela*, župnija Prečna. Pri vasi lepo prazgodovinsko stanovanje z dobro ohranjenim nasipom. Grobi do sedaj še neznani.

¹⁾ Die kunsthistor. Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses. — Njen opis glej: »Jahrbuch der k. k. Zentral-Commission f. K. u. h. Denkmale, Jahrg. 1903«.

136. *Gradišče*, župnija Št. Jernej. Pri vasi lepo prazgodovinsko stanovanje na njivah.

137. *Mala Vas*, grad pri Dobrničju. Zahodno nad cesto lepo prazgodovinsko stanovanje.

138. *Bela Cerkev*. Na vasi je bilo prazgodovinsko stanovanje. Od vasi proti Šmarjeti po njivah in vinogradih je vse polno grobov iz hallstatske in latenske dobe. Na stotine jih je bilo pri rigolovanju vinogradov pokončanih. Tudi iz rimske in slovanske dobe so grobovi ondi. Malo tako velikanskih grobišč na Kranjskem. Po vsem hribu v okolici Bele Cerkve pol ure daleč so sama grobišča. Ko so prišli prvi Slovenci na Kranjsko, je bila dežela skoro prazna, naselili so se na starih seliščih, ki so bila itak že utrjena z nasipi, da so bili varnejši pred sovražniki.

139. *Družinska Vas*. Pri vasi mnogo gomil, po pašnikih, njivah in pod vasjo v gozdu. Velikansko grobišče je večinoma že prekopano. Mnogo gomil sem prekopal leta 1895. za c. kr. dvorni muzej.

140. *Račje Selo*. Pri vasi so našli kmetje pri kopanju na vrtih in njivah mnogo lepih prazgodovinskih in rimskih starin. V enem rimskem grobu je bila bronasta grobna svetilka. — Pri cerkvi in pod vasjo v hosti so ostanki rimskega zidovja.

141. *Stari Trg pri Trebnju*. Od Trebnja proti Novemu Mestu je vas Stari Trg. Južno na njivah se nahajajo tudi ostanki rimskega zidovja. Mimo je šla rimska cesta. Po njivah so rimski grobovi. Našlo se je tu več kamenitih plošč z napisi, napravljenimi rimskim vojakom X. in XIV. legije, ki so tu dalj časa bivali. Rimljani so spodili prejšnje stanovalce z utrjenih hribov v doline, navadili jih živeti po rimskih običajih ter pečati se s poljedelstvom in vinorejo. (Dalje sledi.)

Francišek Mihael Paglovec,

župnik v Spodnjem Tuhinju in slovenski pisatelj (1679—1759).

Spisal Viktor Steska.

»Vede in umetnosti so cvele« beremo in pišemo takó pogostoma. Ali je pa res, da v kaki dobi vede in umetnosti hkrati cvetó? Ali je kateri čas donašal najlepše sadove teh dveh duševnih posestrim? Ob Aristotelovem času je grška umetnost že pojemala; ob času največjih umetnikov Rafaela, Leonarda de Vinci, Mihelangela ni niti enega učenjaka, ki bi primeroma takó slovel kot ti možje. Kje je torej doba cveta umetnosti in vede? Resnično doba umetnosti stopa préd dobo vede. Vede zacvetó ko se že umaknejo umetnosti? In čim bolj napreduje znanost, tem bolj otemnevajo umetnosti ¹⁾. Takó je skoro povsod, in pri nas naj bi bilo drugače?

Ob Trubarjevem času je bilo pri nas malo umetnosti. Vse se je zanimalo za druge stvari. Protestantizem je ukoval duhove, za umetnosti ni bilo časa. Slovstvo je kraljevalo. Ko pa je slovstvo zaspalo, se je mogočno dvignila umetnost. Po naših deželah se je vse vprek zidalo, slikalo, in kiparji so s svojimi izdelki krasili cerkve in palače. Nastopili so najprej laški umetniki, za njimi pa so se nepričakovano naglo povzpeli do umetniške višine domačini. In ta doba je trajala od Valvasorja do l. 1760. Tedaj so našo deželo bogatili z umetninami kiparji Cussa, Mislej in Robba, med slikarji pa Quaglio, Mencinger in Jelovšek.

V tej dobi, ko je skoro zamrlo slovensko slovstvo, pa opazimo živahno delovanje, ne v beli Ljubljani, ali v kakem drugem večjem mestu naših dežel, marveč v tihí Tuhinjski dolini blizu Kamnika. Tu so se prirejali slovenski spisi, ki so se razširjevali po vseh slovenskih deželah; odtod so se usipali žarki gorkega katoliškega solnca v srca Slovencev. Mož, ki je

¹⁾ Primerjaj Alwin Schulz: Kunst und Kunstgeschichte. I, 1.

toliko storil za probujno svojih rojakov, je bil Frančišek Mihael Páglavec³⁾.

I.

Frančišek Paglovec je bil rojen v Kamniku 26. septembra 1679.³⁾ Izmed številne družine so živeli čez dobrih petdeset let še en brat in štiriri sestre. Materi je bilo ime Elizabeta.

Mali Paglovec se je šolal bržkone najprej doma, potem pa v Ljubljani pri jezuitih⁴⁾. O njegovih mlajših letih nimamo drugih sporočil, kakor da je prejel 18. marca subdijakoniat in da je pel bržkone leta 1702. novo mašo. Svojo prvo službo je nastopil kar doma v Kamniku⁵⁾. Pripomniti nam je, da je tedaj pripadal Kamnik z okolico še oglejskemu patriarhatu in da je šele leta 1751. prišel h goriški nadškofiji, leta 1787. pa k ljubljanski škofiji.

Za župnika je bil tedaj v Kamniku Maksimilijan Leopold Rasp (r. 1673., župnik 1700., † 1742.), ki je dovršil bogoslovne nauke v Rimu kot gojenec nemškega zavoda »Collegium Germanium«. Ta mož je stal na vrhuncu tedanje vede, hkrati pa je bil silno goreč in delaven. Še dandanes se pozna v Kamniku in v okolici njegovo plodovito delovanje. V Kamniku je sezidal novo župno cerkev, ker se je stara gotiška že rušila in podirala. Pri tem možu je imel Paglovec dobro šolo; navadil se je delavnosti, pobožnosti, varčnosti in prave ljubezni do bližnjega.

Leta 1705. je bila nenadoma izpraznjena duhovnija šmartinska v Spodnjem Tuhinju, tedaj imenovana »vikariat«. Prej je bila podružnica kamniške župnije in je dobila že precej

³⁾ Sam se je podpisoval po tedanjem pravopisu Pagloviz. Pravilno bi se moral pisati Paglavec, a ker je že sprejeto ime Paglovec, ga pišem tudi jaz takó.

⁴⁾ Marn. Jezičnik. XXII. 15.

⁵⁾ Podpisoval se je: Artium liberalium et Philosophiae Magister, Ss. Theologiae Licenciatus.

⁶⁾ Dom in Svet. 1899. 291.

zgodaj svoje duhovnike. Paglovec je po imenu poznal pet duhovnikov, ki so od leta 1854. ondi delovali. Od leta 1682. do 1705. je opravljaj ondi duhovniško službo Matej Bokalnikar (Wokalnikar), po domače imenovan Šafar. Na praznik svetega Petra in Pavla (29. junija) 1705. nastane zvečer proti šestim nevihta. Vikar to opazi in stopi k cerkvenim vratom molit. V tem trenutku udari strela v cerkev in ubije molečega vikarja ⁶⁾. Paglovec je zaprosil za izpraznjeno mesto, in njegov župnik Rasp ga je z veseljem prezentiral. Tako je prišel Paglovec 15. julija 1705. v Šmartno v Tuhinju za vikarja, vendar pa še ni bil stalno nastavljen, ampak le začasno. Čez tri leta, 8. marca 1708., pa je bil za stalno umeščen. Obred se je slovesno izvršil v Mengšu pri župniku dr. Janezu Andreju pl. Flachenfeldskem, ki je bil protonotar apostolski in arhidiakon za Gorenjsko. Po tedanji navadi je arhidiakon izročil Paglovcu v cerkvi ključe, prstan in biret in ga peljal k velikemu altarju. Med obredom so zvonovi oznanjali slovesnost. Za priči sta bila kamniški župnik dr. Rasp in holmški beneficiat bakalavrej Friderik Skerpin. Tega obreda se je udeležilo tudi več vernikov iz šmartinske župnije.

Paglovec je ostal v Spodnjem Tuhinju do svoje smrti 11. februarja 1759, torej 54 let. Ljubil je svoje vernike in ti so njega spoštovali in poslušali.

Paglovec je v svoji župniji mnogo storil, kar je stalo mnogo denarja. Ne smemo pa misliti, da je vernikom nakladal huda in neznosna bremena, ko je toliko zidal in prenavljal pri vseh cerkvenih zgradbah. Nikakor ne, marveč je le znal vsak krajcar in kamen prav obrniti. In to je navduševalo ljudi, da so ga radi podpirali. Apno so ljudje sami pripravljali, in ni cerkvâ skoro nič stalo, tudi les so večinoma darovali in tlako delali sami, plačevati je bilo treba le obrtnike. Za obrtnike

⁶⁾ Paglovec je to zapisal v svojo kroniko in na naslovno stran oglejskega misala iz leta 1508. Ta misal je bil last cerkve sv. Tomaža na Lokah. Pozneje je prišel v kapitelski arhiv v Ljubljani in leta 1903. v knjižnico »Društva za krščansko umetnost«.

je pa Paglovec pridobil denar s cerkveno posojilnico, ki je bila prav umno uravnana⁷⁾: Župnik je izposojeval cerkveni denar ljudem po 5%. Ko je pa zidal ali prenavljal cerkve, ni porabil cerkvenih glavnice, ampak je prosil ljudi, naj cerkvi posodijo denar po nižjih odstotkih, tako da bodo dobivali le po 3 gld. 20 kr. obresti od 100 gld. To so ljudje radi storili, in cerkev je dobivala od vsakega posojenega goldinarja po en krajcar dobička, kar se je pri večjem znesku dobro poznalo. To posojilnico so ohranili tudi nasledniki do vlade Jožefa II., do ok. l. 1782⁸⁾.

Omenjam tu, da je pridobil leta 1711. za župnijo pravico ribištva v potokih: Tuhinjčica, Neveljca in Pogoreleca od Kriške grajščine proti temu, da je dal Kriški grajščini 100 gld. in proti letni najemnini in relutu 24 postrvi skupno 2 gld. 78 kr. Ako bi hotela grajščina vzeti pravico ribištva, morala bi župni nadarbini vrniti vsoto 100 gld.

Ljubezen do svojih župljanov je pokazal povsod, kjer je opazil, da jih tlačijo bremena. Leta 1730. je odpravil obede pri sedmini za umrlimi. Navada je bila, ker takrat ni bilo gostilen, da so najbližji sorodniki pokojnikovi (3 — 4) šli po sv. opravilu v župnišče na obed in so zato dajali po 2 gld. To je bilo težko breme za ubožnejše, pa tudi za vikarja ni bilo prijetno; zato je to navado odpravil »parcenco populo«⁹⁾ = iz usmiljenja do župljanov.

Luka Dolinar⁹⁾ omenja, da je še ohranjen njegov mašni plašč, ki si ga je sam omislil ob svoji zlati maši¹⁰⁾.

⁷⁾ Ta način je popisal sam v računski zapisnik.

⁸⁾ Tu se mora pripomniti, da je imel tedaj goldinar le 60 kr.; torej je dobivala cerkev od 100 gld. po 5% 5 gold. ali (5.60) 300 kr. obresti na leto. Od 100 gld. posojila pa je plačevala le 3 gld. 20 kr. (3.60 + 20) ali 200 kr. Ostalo ji je torej pri 100 gld. glavnice 100 kr. ali pri enem goldinarju 1 krajcar dobička. — To posojilnico omenja tudi Luka Dolinar v Jernej Lenček: Slov. romar. koledar v poduk. 1858. str. 113 — 115: Prva hranilnica v deželi.

⁹⁾ l. c. 113.

¹⁰⁾ Ta plašč, ki se še dandanašnji hrani, s Paglovčevim podpisom na podlogi, se ne rabi več, ker je blago vže prebledelo in sprnelo.

Čeprav je svojo imovino sproti razdajal, je ob smrti vendar še zapustil 500 gld. ubožnim sorodnikom in domačim siromakom. Pokopali so ga v župni cerkvi pod »velikim korom«. Isti Dolinar piše, da so se leta 1858. še hranile »penklje« njegovih šolnov.

II.

V Paglovčevo župnijo je tedaj spadalo sedem cerkva: župna cerkev sv. Martina in šest podružnic, namreč sv. Tomaža na Lokah, sv. Neže na Selih, sv. Miklavža na Grebenu ali na Gori, sv. Doroteje v Kostanju, sv. Antona puščavnika v Špitaliču in sv. Nikolaja na Beli. Za vse te cerkve in meznije je bilo treba skrbeti. Cerkve so bile ob Paglovčevem nastopu večinoma majhne in v slabem stanju. Paglovec se ni ustrašil dela. Pričel je zidati in zidal na novo ali prizidaval in prezidaval, da je v kratkem vse cerkve ali na novo zgradil ali pa vsaj temeljito prenovil.

V svoji kroniki natančno naznanja, kaj je vsako leto storil. Zabeležiti pa hočemo najprej pravde, ki jih je moral izvojevati kot oskrbnik župnijskih posestev.

Župna cerkev je potrebovala nekoliko prostora za stavbni les in apno. Najbolj je ugajal vrt, ki je mejil na župnikov svet. Ta vrt je bil last Janeza Hvaleta, podložnika špitališke grajščine. Paglovčev prednik ga kupi 20. februarja 1691. za cerkev. Leta 1723. je Paglovec na ta prostor prenesel župni hlev in pod in tako razširil dvorišče. Lastnik špitališke grajščine Francišek Erazem pl. Hohenwarth je pa kar nenadoma leta 1711. zahteval, naj se ta prostor njemu odstopi, češ, da pripada njegovemu zemljišču, čeprav je bil prodan župniku; kupna pogodba naj se razveljavi. Paglovec se ni vdal in je uspel pri sodišču 2. maja 1711. Grajščak pa ni miroval. Tožil je, da potrebuje ta svet za hišico, ki jo namerava ondi sezidati za gostišče, kedar potuje iz Ljubljane v Špitalič. Tudi to pot je propal 22. avgusta 1711. Da pa ni imel izgube, mu je cerkev plačevala odslej na leto po 20 kr. pristojbine, kakor jo je prejšnji posestnik

Hvale plačeval. Ko pa je grajščak umrl 1. oktobra 1714, so njegovi dediči zemljišče oprostili tudi te dajatve 18. jul. 1715.

Druga pravda se je tikala cerkve sv. Antona v Špitaliču. Jurij Sigmund pl. Hohenwarth si je prisvajal patronske pravice. Tudi ta pravda se je končala 18. julija 1715. v kamniškem župnišču vpričo kamniškega župnika Raspa, arhidiakona in mengeškega župnika Janeza Andreja pl. Flachenfeldskega in Antona Krištofa Dinzla.

Dediči Hohenwarthovi so se namreč poravnali s Paglovcem v sledečih točkah: Vse pravde glede patronata so s tem končane. Hohenwarthovi plačajo župniku Paglovcu 200 gld. za stroške. Glede cerkvenih računov, cerkvene uprave, popravil, sprejema in odstave cerkvenčeve, ostane vse pri starem, to je, župnik s ključarjema napravi cerkvene račune v mežnji, ali, če patron želi, v gradu, toda priti smejo tudi vsi podložniki zraven. Računi naj se delajo v decembru po prazniku sv. Barbare. Kedar je račun oznanjen, naj se vrši, čeprav ni grajščak prisoten. Ker pa grajščak pripušča cerkvenu proti pristojbini dve njivi in zeljnik, mu vzdržuje kravo poleg grajske živine in mu daje drva za kurjavo mežnije in duhovske sobe, ima patron razsojevalno pravico v svetnih točkah, župnik s ključarji pa v duhovskih ozirih. Te rzsodbe se bodo vršile vselej pri računih. Mežnja s svetom ostane cerkvena last.

III.

Paglovec je bil skromen človek, ki zase ni mnogo rabil. Njegovi dohodki so bili kos zemljišča, bira in štola, kakor piše kamniški župnik Rasp 30. aprila 1714. v protipisu kapelanske ustanove. Kot varčen in razumen gospodar si je pa prihranil in prigospodaril precej imovine. To imovino je sproti uporabljal za blage namene in sicer za razne ustanove.

Najprej je s pomočjo vdove Marijane Košir ustanovil kapelanijo v Spodnjem Tuhinju 30. aprila 1714.

V Ljubljani je umrl 20. aprila 1712. Luka Košir. V svoji oporoki z dne 8. januarja 1712. je volil 1000 gld. deželne

veljave za mašno ustanovo in sicer tako, da bi se na teden opravila po ena maša, vsake kvatre pa po dve maši zanj in za ženo, za dediče in sorodnike.

Paglovcu se je posrečilo doseči, da je Koširjeva vdova to ustanovo prenesla v Spodnji Tuhinj in jo namenila za kapelana. Sicer je bil v Spodnjem Tuhinju že kapelan, a vzdržavati ga je moral župnik sam. Sedaj pa je Koširjeva ustanova pripomogla, da se je kapelanija za stalno ustanovila in uredila. Delo se je v Tuhinju množilo, podružnice so bile daleč, tako da je bil kapelan res potreben.

Koširjevo volilo 1000 gld. je bilo treba urediti. Najprej se je moral denar spremeniti v nemško veljavo, kar je povzročilo izdaten primankljaj do 1000 gld. n. v. Ta primankljaj sta pokrila vdova Koširjeva in župnik Paglovec s tem, da sta plačala vsak po 78 gld. Denar je Paglovec naložil pri deželnihi stanovih na zadolžnico po 6%. V sprejemni listini so nadalje sledeče točke: Župnik se zaveže, da bo vzdrževal kapelana s hrano in pijačo; ljudje mu bodo pa dajali bire po 40 mernikov pšenice in po 30 funtov prediva, kakor doslej. Dobival bo tudi del štolnine. Zato bo pa moral opravljati prej imenovane maše (56) v župni cerkvi.

Vikar bo dobival obresti ustanovne glavnice 60 gld. Opravljal bo kvaterne tedne po eno sv. mašo z oficijem za umrle z enim nokturnom in z libero. Dajal bo po 6 polfuntnih belih sveč za mrtvaški oder. Kapelan bo dobival za asistenco in za maše ob kvatrih 2 gld., cerkvenik pa po 1 gld. Če se računa župniku za kvatarno opravilo po 1 gld., torej skupaj 4 gld., mu ostane še 50 gld. za kapelansko oskrb, kar bo sicer sčasoma malo, toda vikar naj pomisli, da ima vsled tega manj posla in da je moral poprej kapelana vzdržavati na svoje stroške. Vikar ima pravico kapelana si izvoliti in odstaviti. Ko bi kak ustanovnikov sorodnik postal kapelan, ima prednost pred enakimi drugimi. Vsak vikar mora ob umeščenju obljubiti, da bo te ustanovne dolžnosti izpolnjeval.

Obresti te glavnice so se znižale že leta 1724. na 5 %, leta 1804. pa na 4 %. Koširjeva vdova je pozneje, menda leta 1746., glavnico povišala za 400 gld¹¹⁾.

Župnik Paglovec je kúpil 27. februvarja 1706. iz svoje gotovine kočo z njivo in zeljnikom na »Kugelči« za cerkev sv. Martina. To posestvo je odkupil pozneje vseh urbarialnih dajatev in bremen s pismom, ki je bilo podpisano na kriški grajščini 8. junija 1708. Posestvo je kupil od Jan. Hribarja za 49 gld. S tem posestvom je napravil 24. aprila 1721. ustanovo takole: Posestvo izroči cerkvi. Najemnik mora cerkvi plačevati najemnino po 2 gld. n. v. in mernik soršice na leto. Vikar in kapelan morata za to opraviti mašo z enim nokturnom in libero pred mrliškim odrom s 6 belimi svečami in sicer v osmini sv. Martina. Mašo naj namenita zanj, za njegove sorodnike in dobrotnike. Iz soršice, ki naj se prej zmelje, naj se naredo hlebčki in razdele med ubožce, ki pridejo k sv. maši, ali tudi med druge siromake. Od onih 2 gld. naj dobiva vikar 1 gld. 20 kr., kapelan 24 kr., cerkev 10 kr., cerkvenik 6 kr. Če se kedaj kočica proda, naj dobi cerkev dve tretjini izkupila, vikar pa eno tretjino poleg stroškov za pristojbine. Ko bi pa kočica pogorela, naj se zopet sezida s cerkvenim denarjem, ki se bo pozneje vračal.

Da bi zboljšal dohodke vikarju v Zgornjem Tuhinju, je volil Paglovec 28. julija 1730. 1200 gld. za mašne ustanove. V svojem namenilnem pismu zahvaljuje Boga, da je zdrav in čvrst doživel petindvajsetletnico, kar je za vikarja v Spodnjem Tuhinju. Vikar v Zgornjem Tuhinju naj bi vsako leto opravil po 12 maš, vsak mesec po eno, v cerkvi sv. Martina v Spodnjem Tuhinju, 6 maš ob petkih z litanijami in četrturno pridigo o zakramentih sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa v Špitaliču, 9 maš v Zgornjem Tuhinju pri altarju sv. Ane ob torkih po novem letu. Po maši naj moli litanije in molitev na čast sveti Ani. Dalje naj opravi več svetih maš na njegov namen dne

¹¹⁾ Ordinariatna ustanovna listina št.359.

18. marca, ko je prejel subdiakonatski; 19. marca, ko so mu pokopali mater Elizabeto; 15. aprila, ko je imel novo mašo; v binkoštni osmini v zahvalo za darove sv. Duha in da bi duhovniki goreče opravljali svojo službo; v osmini sv. R. T., da bi duhovniki vedno vredno maševali; 15. julija, ko je nastopil službo v Tuhinju; ob njegovih godovnih patronih 29. septembra in 4. oktobra; v osmini vnebovzvetja M. B., Brezmadežnega spočetja, Angelov varuhov, sv. Petra in Pavla, sv. Janeza Ev. in sv. Martina. Vikar naj dobiva za te maše po 51 kr., skupaj 11 gld. 3 kr., za litanije ob sobotah, nedeljah in praznikih pa na leto 4 gld. Vikar naj gre vsako leto enkrat na Laze, kjer je leta 1708. postavila kipe gospa Kordula Fuernpfeil plemenita Pfeilheimb roj. Rasp, in naj tam opravi lavretanske litanije.

Ker vikar v Zgornjem Tuhinju nima kapelana, pa mu je treba pomoči v adventu, o veliki noči itd., naj ima 4 gld. za povabljenega duhovnika. Po Paglovčevi smrti naj opravi obletnico in tri sv. maše, 8 gld. pa naj razdeli po določenem redu med cerkve in cerkvence.

Leta 1731. 30. oktobra je Paglovec ustanovil kapelanijo v Nevljah¹³⁾. Odločil je namreč glavnico 1200 gld., da bo za kapelana 52 gld. obresti, 8 gld. pa za drug namen. Denarja pa ne bo dobival kapelan v roke, ampak vikar, ki pa mora kapelanu za to dajati sobo, posteljo, luč, hrano in pijačo; prepustiti mu mora tudi 26 mernikov pšenice, ki jo ljudje prostovoljno dajo in 12 mernikov od tuniške soseske. Kapelan pa mora za ta prihodek opraviti na leto po 52 maš, in sicer vsaj 12 pri velikem altarju v Kamniku, kjer počivajo Paglovčevi sorodniki, ali pa v drugi cerkvi. Če kdo njegovih sorodnikov umrje, naj opravi zanj v treh tednih 12 maš. Če Paglovec zboli, naj mašuje zanj dvakrat na teden »pro gratia finali«; če pa umrje, v treh tednih 20 maš za njegovo dušo. Če bi bil kak sorodnik prosivec za kapelanijo, naj se vikar nanj ozira pri izvolitvi. Vikar je namreč smel po tedanji šegi v gorenjskem

¹³⁾ Ord. ustan. list. št. 342.

arhidiakonatu sam sprejeti pa tudi odsloviti kapelana. Vikar je dobival, ker je dajal kapelanu drva, 2 gld.; za katehetska darila, za litanije ob sobotah zvečer, ob nedeljah in praznikih je bilo določenih 2 gld. 10 kr.; za cerkev 1 gld., za obletnico vikarju 1 gld., kapelanu 42 kr. in za sveče 1 gld. 8 kr.

Zadnjo ustanovo je napravil Paglovec 12. januarja 1759¹³⁾. V namenilnem pismu pravi, da je leta 1714. ustanovil po svoji skrbi in deloma s svojimi prispevki kapelanijo v Spodnjem Tuhinju; leta 1730. se je začela zgodnja maša; sedaj pa je potreben radi zgodnje maše in radi katehez še tretji duhovnik — zgodnjik. V ta namen voli 1500 gld. za njegovo vzdrževanje s hrano in pijačo in za drva po zimi. Če se bo zdela vikarju ta glavnicna majhna, naj pomisli, da mora že itak za dva skrbeti in da bo imel pomočnika in namestnika, če kdo zbolí, in da se bo mogla božja služba pravilno izvrševati. Zgodnjak naj mašuje za ustanovnika vsak mesec dvakrat v župni cerkvi; osemkrat na leto zlasti ob nedeljah v januarju, februarju in marcu naj vodi križev pot; zgodnjik naj se tudi potruži, da bo upravljal bratovščino sv. Martina in sv. Štefana, da bo pobiral za njo prispevke in jih zapisoval. Ta bratovščina obstoji že nad 50 let pri župni cerkvi. Zgodnjik naj gre tudi mesto vikarja opravljat službo božjo k podružnicam, če vikar to želi, vikar pa naj potem zjutraj opravi sv. mašo. Zgodnjik naj dalje opravi 27 maš v cerkvi sv. Martina in 9 na čast sv. Ani v cerkvi sv. Doroteje v Kostanju in sicer v poletni dobi od svetega Jurija do sv. Mihela. Zato dobi še posebej obresti glavnice 1000 gld., ki so naloženi na velesovski samostan. Od obresti 40 gld. je njegovih 36 gld., 2 gld. naj da cerkvi sv. Martina, pol gld. cerkvi sv. Doroteje, 1 gld. cerkveniku pri župni cerkvi in pol gld. pri sv. Doroteji. Župnik kamniški ima pa pravico imenovanja.

Ta ustanova se je prenesla pozneje na Sela. Paglovec je ustanovil tudi vikariat v Špitaliču z glavnicno 1700 gld., kar je

¹³⁾ Škof. arhiv ljubljanski. Ustan. listina štev. 360.

v kroniki zapisal njegov naslednik. Špitalič pa se je od Spodnjega Tuhinja odcepil šele leta 1762.

IV.

Kot župnik je pazil Paglovec posebno na lepoto hiše božje. Ker so bile nekatere cerkve v njegovi župniji že jako stare in zanemarjene, druge pa premajhne, se je lotil dela in skoro vsako leto kaj novega sezidal ali pa vsaj prenovil. Vse te naprave in poprave je zapisal v svojo kroniko. Najbolje je torej, da nam Paglovec sam pove, kaj so delali v tem oziru o njegovem času.

Še preden je sam prišel v Spodnji Tuhinj, je bila l. 1704. postavljena zakristija na severno stran. Lega zakristije seveda ni ugajala, ker je želeti, da stoji zakristija na južni strani; poleg tega je pa bila še sezidana iz kamnja in zato še bolj vlažna. Paglovec je sklenil, da bo sezidal novo zakristijo, tedanjo zakristijo pa spremenil v kapelico Angela varuha. Leta 1704. so kupili srednji zvon za 500 fl à 40 krajcarjev nemške veljave. Vlil ga je Janez Nikolaj Boseth; za podružnico na Selih pa je isti mojster vlil večji zvon.

Leta 1705. je moral Paglovec popraviti po streli poškodovano zvonikovo streho, hkrati je pa tudi prenovil streho na župnišču z »bukovimi plohki«, kakor sam piše. Stroške je plačala cerkev, jed je pa delavcem dajal vikar.

Leta 1706. Omaro za zakristijo je napravil kamniški mizar Jakob Jenčič, kovaško delo je prevzel Jakob Šafer. Delo je stalo 50 gld. kranjske veljave. Za železna vrata pri zakristiji je bilo plačati za fl po 5 kr.

Leta 1707. so kupili novo uro za zvonik. Janez Križaj, loški meščan, je zahteval zanjo 40 gld. in še staro uro po vrhu. Leta 1732. so uro pre naredili na nihalo, kar je stalo 20 gld. n. v. Leta 1740. je neki ljubljanski mojster spopolnil uro, da je bila vsako četrt.

Leta 1708. so sezidali nov konjski in kravji hlev za župnišče. Cerkev je plačala gradivo in delavce, soseska hrano

in Paglovec je prispeval 10 gld. Hlev so leta 1732. prepeljali malo v stran.

Leta 1710. je cerkev napravila apnenico v Drenovcu. Drva so dali soseščani, farani so delali tlako. Cerkev jim je dajala kruh enkrat na dan. Zanj so porabili 20 mernikov pšenice in 20 mernikov ovs (avena). Apnenica je gorela od 7. do 20. maja. Stala je 100 gld. kr. v., ker je bila silno velika. S tem apnom so zidali kapelo, zvonik, kripto in pol pokopališčnega zidu; za 50 gld. se ga je pa prodalo.

Leta 1711. so zidali od 5. maja do sv. Mihela in sicer kapelo sv. Štefana in zvonik v farni cerkvi; zvonik so dogotovili do polovice višine, kapelo pa skoro vso razen svoda, vendar se je v novembru že lahko maševalo pri novem altarju.

Leta 1712. so dovršili drugo zvonikovo polovico in svod kapelice sv. Štefana. Zidal je Jakob Bergant iz Kamnika. Za zidavo so mnogo darovali soseščani domače cerkve; l. 1711. so dvakrat po vrsti hranili najprej zidarje in potem tesarje. Leta 1712. so dali hrano tesarjem enkrat tudi soseščani iz Peščanovic (župn. Češnjiške), in soseščani sv. Magdalene v Zlatem polju so pomagali z vožnjo in milodari.

Leta 1713. Za novo kripto je cerkev dala apno, župnik pa je plačal iz svojega zidarje in težake.

Na Selih so začeli zidati zvonik in ga dokončali drugo leto. Zidal je Jakob Bergant.

V župni cerkvi so napravili nove klopi, nov tlak iz trdega kamna, ki je bil deloma bel. Beli kamen je bil iz Moravč. Les za klopi so dali Češnjičani iz sedanje župnije Špitališke in so stale do leta 1899.

Leta 1715. pri sv. Doroteji v Kostanju so napravili novo okno v koru in stranska vrata; isto spremembo so naredili pri sv. Tomažu v Lokah.

Leta 1716. so popravili pokopališčni zid in ga krili s škodljami, tudi so pripravljali gradivo za zvonikovo streho; bruna in hrastove skodle.

Leta 1718. so dovršili zvonikovo streho, ki je stala 500 gld. Delo je vodil Luka Skok iz Preddvora. Delalo je 6 pomočnikov 50 dnij. Skok je služil po 8 reparjev (paceus) poleg jedi in vina na dan, pomočniki pa po 6 reparjev. Bakreno jabolko so napravili v Trziču (23 *fl* à 48 kr. kr. v.), križ je pa naredil kamniški kovač Janez Wider (41 *fl* à 4 reparj.).

Leta 1719. Gregor Maček je zidal novo župnišče od 27. aprila do 28. septembra s 6 — 9 zidarji. Drugo leto so delo dovršili. Tesarski mojster je bil Jakob Beličar v Nevljah, mizar Josip Bergant, kovač Janez Wider iz Kamnika, steklar Mihael Kališnik iz Kamnika. Poslopje je stalo čez 1500 gld.; cerkev je dala 1000 gld., vikar pa 500 gld.

Leta 1720. Cerkev sv. Martina je žgala apno. Stalo je 50 gold. Delo je vodil Primož Kos iz Kokarjev, pa nesrečno, ker je ostalo mnogo nesežganega kamenja in je bilo le malo apna.

Cerkev sv. Neže na Selih so krili z opeko; tlak v nji so znižali za 2 stopnjici, zato so morali podreti dva altarja in zopet na novo postaviti in ju oskrbeti s portatilom.

V Špitaliču so napravili ljubljanski zidarji pokopališčni zid. Za zid in streho je mnogo daroval Karol pl. Hohenwarth.

Za cerkev sv. Tomaža na Lokah je kupil zvon Tomaž Terbolnik z Lok od cerkve sv. Katarine na Rovih, ki je dobila nov zvon. Ta zvon je pa počil že l. 1726.

Leta 1721. so se vršile poprave pri sv. Nikolaju na Grebenu. Napravili so nov kor in novo zakristijo; cerkev so vzdignili za poldrugi seženj in potem tudi podaljšali. Delo je trajalo od sv. Jurija do sv. Jerneja in je stalo 104 gld. Delo je vodil Matej Kokalj iz Trziča.

Leta 1722. Pri sv. Nikolaju so delo dovršili. Cerkev so pobelili in okna napravili. Delali so ljubljanski zidarji.

Leta 1723. Pri sv. Nikolaju so oskrbeli novo prižnico iz lesa in novo ostrešje na mežnji,

Leta 1724. Pri sv. Nikolaju so napravili dva altarja in sicer sv. Frančiška Ksaverija in sv. Jakoba. Stala sta 40 gld. Prižnico so prevlekli z oljem in popravili tudi druge altarje.

Leta 1723. Na Lokah so začeli zidati cerkev sv. Tomaža. Zidal je Gregor Maček od 31. marca dalje. Zidarji so za to leto zaslužili 260 gld. kr. v., tesarji 30 gld.; za delavce in gradivo se je pa izdalo 140 gld.

Leta 1724. so žgali apno za cerkev na Lokah. Apnenico so napravili med 7 — 14 januarjem; žgali so apno od 22. januarja do 5. febr., odpeljali so ga pa 8., 9. in 10. febr. Voz je bilo nad 200. Apnaril je Marka Debevec za 12. gld. Apno so speljali v apnico pri mežnji. Stalo je delo 40 gld. in žito, ki se je porabilo za kruh.

Pri sv. Tomažu so delo pričeli 5. maja in delali do 7. oktobra. Pokrili so cerkev in zvonik. Izdali so 400 gld.

Leta 1725. Pri sv. Tomažu so delo nadaljevali 4 zidarji od 9. aprila do 29. junija, potem so belili od 30. julija do 12. avgusta in dovršili zid za cerkev in stolp. V zakristiji so napravili svod. Strop so naredili iz tabel, kupljenih pred dvema letoma v Mekinjah, vsaka je stala po 30 kr. n. v. Denar je daroval Jurij Stor. Kamnosek Jurij Cotelj iz Loke je polagal v avgustu in septembru kamenit tlak.

To leto 4. aprila so pričeli ljubljanski zidarji staviti nov zvonik pri sv. Doroteji v Kostanju, potem so pa cerkev podaljšali in razširili. Delali so do 24. junija in pozneje od 13. avgusta do 8. septembra. Delo je stalo 400 gld. Cerkev in zvonik so pokrili s hrastovimi skodlami, štiri okna so povišali. Ljubljanskim zidarjem je načeloval polir Matija Gorišek, tesarjem pa domačin Anton Zorè, cerkvenik pri sv. Martinu v Spodnjem Tuhinju.

Leta 1726. so pokrili zvonik pri sv. Neži na Selih s hrastovimi skodlami. Zvonik so zgradili že leta 1713. aprila — V novembru so prizidali še novo mežnjo. — Nekoliko dela je ostalo tudi še pri sv. Doroteji in pri sv. Tomažu.

Leta 1727. so od 29. aprila do 11. maja žgali apno v Stanoviku¹⁴⁾ v imenu župne cerkve. V treh dneh so apno razvozili. Vse se je srečno izteklo, ker je bilo vreme ugodno. Delo je stalo 70 gld. Farani so vzeli mnogo apna, nekaj ga je kupila cerkev sv. Doroteje, sv. Tomaža in sv. Neže in župna cerkev ga je dobila dve jami. Cerkev na ta način ni imela nikakih stroškov.

Pri sv. Nikolaju na Gori so povišali zvonik za 2 sežnja in ga pokrili s hrastovimi skodlami.

Pri sv. Nikolaju na Beli so začeli zidati zvonik 7. maja. Spodaj so naredili zakristijo. Zidali so ljubljanski zidarji.

Gregor Stor je kupil zvon za sv. Dorotejo od cerkve sv. Frančiška na Straži. Pred 4 leti je kupil isti cerkvi manjši zvon pri avguštincih v Ljubljani

Leta 1728. so v aprilu razširili pokopališče župne cerkve za 3 × 8 sežnjev. Svet so kupili od Primoža Hvaleta za 15 gld. kr. v. V 9 dneh so domači zidarji napravili zid. Isti zidarji so potem pri sv. Doroteji zgradili zid za pokopališče. — Ljubljanski zidarji so od začetka aprila do 14. maja stavili obzidje cerkve sv. Tomaža na Lokah. Zid je stal 50 gld. Nadaljevalo se je delo pri sv. Nikolaju na Beli in pri sv. Neži na Selih je bilo dovršenega polovico obzidja.

Leta 1728. so pričeli ljubljanski zidarji pod vodstvom Matije Goriška zidanje cerkve sv. Antona v Špitaliču. Radi zvonika so cerkev presukali; kjer je bil prej vhod, je sedaj kor; prizidali so pa tudi novo zakristijo. Zidali so od 1. aprila do 24. avgusta. Zidarji so zaslužili 256 gld.

Leta 1729. se ni zidalo, ker je bila dolga zima in je primanjkovalo krme za vprežno živino. Žgali so pa apno za cerkev sv. Antona v Špitaliču. Delo sta vodila Jernej Hočevar in Peter Šober. Apnenico so napravili na Češnjicah. Apno so razpeljali 6. junija v dve jami, 30 voz so ga pa prodali. Stala je apnenica 70 gld.

¹⁴⁾ Sedaj Snovik pri Lokah.

Leta 1730. so nadaljevali zidanje cerkve sv. Antona v Špitaliču. Osem zidarjev je delalo od 13. aprila do 7. septembra.

Leta 1731. so zidanje prekinili, ker je manjkalo denarja in živeža; prejšnje leto so namreč miši in črvi povzročili veliko škodo. Napravili so zakristijske omare v Špitaliču in na Beli. Ker je prejšnji zvon (100 \bar{n}) pri sv. Doroteji počil, so kupili v Ljubljani novega, ki je tehtal 129 \bar{n} .

Leta 1732. so sezidali novo mežnijo, ki je bila le spodaj zidana, zgoraj pa lesena. Les so posekali v Špitaliču. Na Lokah so napravili sobo nad mežnijo.

Leta 1733. so pripravljali les in deske za novo župno cerkev sv. Martina. Cerkev sv. Vida na planinah (in Alpibus) so prenovili ljubljanski zidarji od 14. marca do konca junija.

Leta 1734. so začeli zidati cerkev sv. Martina. Zidal je ljubljanski mojster Gregor Maček. Pričeli so v ponedeljek 29. marca. Do binkošti je delalo 8, pozneje po 12 zidarjev. Izdalo se je za zidarje, tesarje itd. 1077 gld. kr. v. Apnenico so naredili v Praprečah 26. julija in jo razpeljali od 16. in 17. avgusta.

Leta 1735. so nadaljevali od 14. marca zidanje. Šest zidarjev je delalo svod. Po veliki noči so prenehali, ker so šli v Špitalič zidat svod iz lahkega kamna. Med tem so v Praprečah žgali apno in ga 11. in 12. aprila razpeljali. Apno je stalo 100 gld., prodali so ga za 80 gld., cerkvi je ostalo 150 voz za 20 gld. Lahki kamen za svode so dobivali na raznih krajih, tudi na špitališkem svetu. Svod so dovršili 28. junija. Delalo je 12 zidarjev, ki so odšli 24. septembra. Za cerkev in žitnico so izdali to leto 1200 gld. kr. v. Za novo bandero so potrošili 50 gld.

Leta 1736. so prenovili cerkev v Zgornjem Tuhinju, povečali okna in napravili novo okno na vzhodni strani zakristije. — V Špitaliču so povišali zvonik, prenovili streho, omislili uro, ki je prej ni bilo, in zidali kripto. — Pri župni cerkvi so opeko položili za tlak in zidali novo kripto. — Pri sveti Doroteji so tudi z opeko napravili tlak.

Leta 1737. so apno žgali za cerkev v Zgornjem Tuhinju in za sv. Nežo na Selih. — Oskrbeli so nov stranski altar presv. Imena Jezusovega na Lokah. — Postavili so dva stranska altarja, ki sta bila prej na Šutni v Kamniku. Cerkev je dala zanju 100 gld., ki jih je daroval Tom. Grošelj iz Kostanja.

Leta 1738. so plačali za klopi v župni cerkvi 80 gld. Slika za veliki altar je stala 28 gld. n. v., kipi v zgornjem oddelku 20 gld. brez poslikanja in pozlačenja. — V septembru so postavili peč v družinski sobi in v mežnji (à 6 gld).

Leta 1739. so kupili nova zvona za cerkev sv. Neže. Večji je tehtal 788 *fl.*, manjši 239 *fl.*, skupaj 1027 *fl.* à 39 kr. = 667 gld. 33 kr. Počeni zvon je tehtal 177 *fl.* à 30 kr. = 88 gld. 30 kr.

Leta 1740. je izdelal ljubljanski meščan Andrej Jeraj novo uro za župno cerkev za 50 gld. in mernik pšenice, za četrтинke je zahteval pa še 30 gld.

Leta 1741. so dobili nov veliki altar za sv. Nikolaja na Gori, veliki altar za sv. Dorotejo v Kostanju in stranski za Sela.

Leta 1742. so altarje pozlatili.

Leta 1743. so sezidali novo žitnico in nad njo dve sobi za goste ali za kapelana, deficiente ali beneficiata, če se kedaj ustanovi.

Leta 1744. so kupili altar Angela varuha iz volila Jurija Kramarja, samca iz Spodnjega Tuhinja. Ta altar je bil prej v cerkvi sv. Jožefa na Žalah na listovi strani in je bil posvečen sv. Boštjanu. Stal je 50 gld.

Leta 1745. so žgali apno za cerkev sv. Nikolaja na Gori. Drva so kupili pri Podbregarju za 10 gld.

Leta 1746. so od sobote pred binkoštni do prihodnje nedelje obhajali misijon; uspeval je dobro, pa ne tako kakor leta 1725.

Leta 1747. so žgali apno Podhruško za cerkev na Lokah. Imeli so nesrečo; izgube je bilo 50 gld.

Leta 1752. je nadškof goriški vizitiral mnogo župnij na Gorenjskem. V Kamniku je bil 15., 16. in 17. septembra, a v Spodnji Tuhinj ni prišel.

Leta 1755. je pogorela špitališka grajščina s hlevom in podom vred; nastal je ogenj v kuhinji vsled nepaznosti dekle.

Leta 1756. 21. junija je bila nevihta. Zvonilo je neprenehoma od ene do sedmih. Pri tej priliki je večji zvon počil. Ta zvon je imel letnico 18^9 (= 1479). Počeni zvon so prepeljali v Ljubljano; tehtal je 636 ℓ à 30 kr = 318 gld. Dali so potem dva nova uliti po 1230 ℓ in 695 ℓ à 39 kr. = 1925 ℓ à 39 kr. = 1251 gld. 15 kr. Posvečena sta bila v Stičini 9. oktobra. Dva domačina sta ju vozila. Pripeljala sta ju v Tuhinj 11. oktobra ob 10 uri. Zvonar ju je obesil 16. oktobra. Za blagoslov so dali 6 gld., zvonarju 6 gld. pomočniku 6 gld, kovaču 44 gld.; večji žvenkel je tehtal 65 ℓ , manjši 43 ℓ à 10 kr. Zvonar je dobil 323 gld. in stari zvon vreden 318 gld.

Leta 1758. so napravili na zvoniku v Šmartnem novo streho iz hrastovih skodel. Stala je 100 gld. Na cerkveni strehi so opeko prestavili.

To torej izvemo iz Paglovčeve kronike o njegovi skrbi za lepoto domačih cerkva.

Za zgodovino naše umetnosti je zanimivo, da je Paglovec več oljnatih slik naročil pri Valentinu Mencingerju (piše ga Mözinger ali Mötzingler) na pr. sliko presv. Jezusovega Imena na Lokah leta 1737., sliko sv. Martina v Spodnjem Tuhinju leta 1738., bandersko sliko leta 1734., sliko sv. Nikolaja na Gori l. 1739. in sliko sv. Doroteje na Kostanju leta 1741.

Ker je Paglovec toliko zidal in prenovil, bi utegnili soditi, da se je cerkvena imovina do cela skrčila in da so se cerkve zadolžile. A Paglovec je bil previden gospodar, ki je pustil ob svoji smrti v ugodnih razmerah cerkveno stanje. To je jasno iz poročila od 10. januarja 1757. Paglovec namreč piše: Župna cerkev sv. Martina nima ne nepremičnin, ne desetin, ne njiv, ne travnikov, ima pa dvojje zemelj s tremi podaniki, ki plačujejo najemnino, kar pa odpada večjidel za deželne davke, da le malo ostane, ali pa se mora še dodajati, kakor zadnja leta.

Dalje ima imetja okoli 1000 gld., ki so razposojeni faranom in sosedom po 5 %.

Radi raznih stroškov, posebno radi zgradbe nove cerkve pred 20. leti, ima veliko dolga, sedaj okrog 800 gld. Letos se je dolg povečal za 400 gld. za prelitje velikega zvona in za napravo novega. Ta dolg se mora poravnati v treh letih. Na leto je stroškov in izplačil za ustanove nad 100 gld.

Cerkev sv. Tomaža na Lokah ima 800 gld. izposojenih, dolga pa 500 gld. za pred 30 leti povečano in prenovljeno cerkev. Stroškov je na leto 50 gld.

Cerkev sv. Neže na Selih ima 800 gld. izposojenih; ker so pred 20. leti popravili cerkev, kupili dva zvona in uro, ima nekaj malega dolga. Letni izdatki so 30 gld.

Sv. Nikolaj na Grebenu (Gori) ima izposojenih 500 gld. Cerkev so povečali in polepšali pred 35. leti in kupili dva zvona. Dolgov nima. Letnih stroškov je 25 gld.

Cerkev sv. Doroteje ima izposojenih 300 gld. Pred 30 leti so zidali nov zvonik, cerkev podaljšali in napravili novo streho in oskrbeli nov veliki altar. Stroškov je na leto 20 gld.

Cerkev sv. Antona v Špitaliču ima okrog 1000 gld. imovine in okrog 800 gld. dolga. Cerkev so podaljšali in olepšali, omislili novo streho, zvonikovo uro in nov altar. Izdatkov je letnih 60 gld.

Cerkev sv. Nikolaja na Beli ima 200 gld. imovine. Pred 30. leti se je zadolžila, ker so zidali nov zvonik, kupili nov zvon, povečali cerkev in napravili novo streho. Ker pa so ljudje mnogo darovali, se je skoro vse že plačalo. Tekočih stroškov je na leto 10 gld.

V.

Kakšna je bila župnija pod Paglovčevim vodstvom, se najbolje spozna iz [njegovega poročila iz l. 1755.¹⁵⁾ Gorenjski arhidiakon je namreč razposlal po naročilu nadškofovem 4. maja 1755 na vse župnike po 23 vprašanj. Odgovore naj bi župniki

¹⁵⁾ Zahvaliti moram tu vlč. g. Janeza Kljuna, župnika v Spodnjem Tuhinju, da mi je blagovolil posoditi Paglovčevo kroniko in me podpiral pri tem spisu z raznimi pojasnili.

prinesli ali poslali k sinodi v Škofji Loki in to pod kaznijo, da plačajo sicer šest cekinov za dobre namene. Paglovec je odgovoril na ta vprašanja 23. junija in svoj izdelek predložil sinodi 26. junija. Ker pa drugi niso tega storili, so vrnili izdelek tudi njemu. Ker so vprašanja zanimiva, da lažje spoznamo tok tedanje dobe, naj sledé tu hkrati s Paglovčevimi odgovori.

1. Ali obhaja župnik ali vikar duhovne vaje z duhovniki svoje župnije?

Duhovniki opravljajo tridnevne duhovne vaje v postu.

2. Ali ob nedeljah in zapovedanih praznikih mašuje za farane (pro populo)? — O glavnih nedeljah in praznikih apliciram pro populo in večkrat na leto tudi med tednom, tako da je takih maš nad 50 na leto.

3. Ali pridiguje med mašo umljivo (plano stylo) odraslim? — Doma pridigujem jaz umljivo, v podružnicah pa kapelan.

4. Ali katehizira popoldne nedoraslim po rimskem katehizmu? — Vsekako.

5. Ali moli po katehezi v domačem jeziku tri božje čednosti in kesanje, del rožnega venca in litanije? — Moli.

6. Ali katehizira tudi v oddaljenih selih svoje župnije sam ali po svojih duhovnikih? Kolikokrat na leto? — Katehizira.

7. Ali oznanja praznike in ali pove, kedaj se sme vsled papeževega dovoljenja ob praznikih delati? — Jasno in umljivo poučujemo vernike o tej točki.

8. Ali opušča zaobljubljene praznike (festa devotionalia), procesije, ki so vsled nočnih izhodov nevarne ali združene s pojedanjem in popivanjem? Ali jih je spremenil v druge, ali omejil na bližje kraje?

Takih praznikov si ljudje ne dado vzeti. Razlaga se jim pa, da niso dolžni take dni k sv. maši hoditi. Ponočne procesije so odpravljene in nadomeščene s procesijami v bližini.

9. Ali pazi na posvečevanje nedispensiranih praznikov? Ali varuje ljudstvo lenobe, napak, hlapčevskih opravil s popoldanskimi pobožnostimi v števil. 5. zaukazanimi? Ali daje rad spregled in s kakim privoljenjem?

Po možnosti se negujejo popoldanske pobožnosti. Nihče ne prosi spregleda; še celo ob odpravljenih praznikih nočejo delati.

10. Ali zabranjuje te dni javne plesе s cesarskim poveljem prepovedane.

Plesе zaviramo; a kaj pomaga, če svetna gosposka ne pomaga, ampak prestopnike podpira.

11. Koliko je v župniji za spoved zmožnih ljudi? Ali so to leto vsi spoved opravili? Koliko jih je nezmožnih za sv. zakramente?

Zmožnih je 1500. Vsi so opravili. Nezmožnih je 450.

12. Koliko je bilo letos zakonsko rojenih? Ali so bili vsi krščeni? Koliko jih je umrlo brez sv. krsta? Koliko je bilo nezakonskih? Ali so vsi ti farani? Ali je odpravljena grešna nevarnost?

Leta 1754. je bilo rojenih 66. Nezakonskih ni bilo. Vsi so bili krščeni. Pohujšanja ni.

13. Ali je puščal zaroke čez tri mesece? Ali je bila katera nevesta praegnans k poroki puščena? Kako kaznovana?

Nihče čez 14 dnij ne podaljšuje zaroke. Neveste silno redko prihajajo k poroki gravidæ. Niso se kaznovale, ker pravo ne določuje kazni.

14. Ali so bili zaročeni trikrat oklicani? Če ne, s kako pravico so bili oklici opuščeni? Ali je bil spregled dovoljen pri zadržkih? Kdo je dal spregled? Ali je bila poroka na dan zadnjega oklica? Ali je bil dan oklicni list?

Vršili so se vedno trikratni oklici. Spregled se redko prosi; če se pa prosi, vedno po arhidiakonu. — Na dan zadnjega oklica je redko poroka, in tedaj samo iz važnih vzrokov.

15. Koliko porok je bilo letos? Ali je v župniji kak sumljiv zakon? Ali je kaj samovoljno ločenih.

Leta 1754. je bilo 24 porok. Sumljivih ni. Ločeni so k večjemu začasno radi dela.

16. Ali je v župniji kako javno pohujšanje? Ali je kaj oderuhov, nečistnikov in nečistnic, zastrupljevalcev? Osebe naj se imenujejo.

Takih ni.

17. Ali se previdevanje bolnikov izvršuje zastonj? Ali župnik večkrat obišče bolnike? Ali je prisoten pri umirajočih? Koliko jih na leto umrje? Ali so bili vsi prevideni? Če ne, zakaj ne?

Zastonj; če pa kdo kaj daruje, se sprejme. Umrlo jih je l. 1754. 37. Vsi prevideni.

18. Ali so v župni in vikariatni cerkvi izpovednice z omrežjem? Ali se starejše ženske in bolne tudi drugje izpovedujejo?

So pripravne. — Izpovedujejo se v cerkvi ali zakristiji.

19. Ali je ob nedeljah in praznikih sv. maša ob določenih in ljudstvu pripravni uri? — Je. Ali v kaki kapeli ali podružnici? Kdo pred župnim opraviлом mašuje? — Ne.

20. Ali je kdo med farani glede vere sumljiv? Ali ima kdo sumljive knjige? Naj se naznanijo osebe, knjige prineso! — Ne.

21. Ali kak klerik popiva, hodi na hrupni lov, igra nevarne igre ali trži? Ali se kdo udeležuje javnih iger, pleše, javno pohujšanje daje? Ali se tožari pred svetno sodnijo? — Ne.

22. Ali ima župnik ali kak drug duhovnik postrežnico pod 40. letom ali nesorodnico ali ne v svaštvu pod drugim kolenom? Na kakem glasu je?

Ne. Na dobrem glasu vsa družina.

23. Ali se presv. Rešnje Telo izpostavlja spoštljivo po sinodalnem določilu? Ali se vedno razsvetljuje? Ali se spolnjujejo rubrike pri sv. maši? Ali je župnik priljubljen, ali ga sovražijo, zakaj? Ali je kedaj odsoten? Koliko časa, s kakim dovoljenjem, ali je imel namestnika?

Se redko izpostavlja. Bogata razsvetljava, Svetilka vedno gori. Rubrike se spolnjujejo. Pridigujem večji del sam. Ne sovražijo me razen posameznikov, ki sem jih po zasluženju oštel. Nisem šel od doma razen enkrat v Ljubljano za 4 dni. Kapelan me je namestoval.

(Dalje prih.)

Slovstvo.

Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. Neue Folge.
Wien 1903.

Ta zanimivi zbornik se na več krajih ozira tudi na našo deželo. Na stolp. 124., 125. in 181. primerja razne izkopine drugih dežel z našimi. Dva članka pa se bavita izključno z izkopinami kranjske dežele: Wilhelm Kubitschek. Ein römischer Glasbecher. (Stolp. 183.—194.). Ta članek popisuje in razmotriva stekleno kupico, ki jo je izkopal v oktobru 1902. Jernej Pečnik na njivi Antona Kokalja v Bršlinu pri Novem Mestu. Ta kupica je sedaj last c. kr. dvornega muzeja. Visoka je 24 cm in šteje v premeru 7,6 cm. Kupica obsegajoča 0,81 l vsebine ima zelo redko obliko. Na zaokroženem dnu se vzpenja cilindrično, da ne more lahko stati. Pod vrhnjim robom ima grški napis ΚΑΙΣΩΡΑΣ. Črke so velike začetnice in trde brez zaokroženih potez. Pisec razvozljava pomen teh črk in jih deli v καὶ ἰσοῦς (= εἰσοῦς) ali pa καὶ ἰς (= ἰς) ὄρας. Verjetnejša se mu zdi druga delitev, ker je razlaga lahka. Besede so namreč konec navadne napitnice: Pij, živi sedaj in na mnoga leta! — Kupica je okrašena v treh vrstah, ki so ločene z dvojnimi robovi. V prvem pasu je bršlinov list z ostjo navzdol in s sadom, ki ima ost obrnjeno navzgor. Drugi ima za okrasek jelčno vejico v obliki ribje hrbtenice. V tretjem pasu spodaj so obrušeni ovali. Kubitschek sodi, da je kupica iz 4. stoletja po Kristusu, J. Pečnik pa misli, da je iz 2. stoletja, ker je bil grob, kjer jo je našel, iz te dobe.

Drugi spis, ki se nanaša na Kranjsko, je A. Riegl: Die Krainburger Funde. Stolp. 217—250. Pisec natančno popisuje izkopine, ki so jih našli na zemljišču g. Pavšlarja »na Lajhu« v Kranju. Te izkopine hranita g. Pavšlar in deželni muzej v Ljubljani. Besedilo pojasnjujejo tudi slike teh predmetov. Riegl je mnenja, da so te izkopine longobardskega pokolenja, češ da je morala biti pri Kranju longobardska straža, ko so se Longobardi selili v Italijo. Čas teh predmetov določuje med leti 568—650. Najpoznejši denar je grški in sicer Justiniana II. (565—678.), kar torej letnico teh grobov precej natančno določuje. Ker se preiskave še nadaljujejo, se bo mogla pozneje še natančneje določiti starost in last teh grobov. Trdno pa stoji, da spadajo te izkopine k najstarejšim in zatorej za razvoj domače zgodovine najimenojnjejšim izkopinam iz dobe preseljevanja narodov v avstrijski državni polovici.

V. Steska.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasniki nasledniki v Ljubljani.